

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2007

Bočková Václava

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Praktické využití nových metod integrace imigrantů a azylant
Diplomová práce

Autor: Bočková Václava

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Dvořáková, Ph.D.

17. 8. 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Praktické využití nových metod integrace azylantů a imigrantů** vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 17.8.2007

Podpis studenta

Poděkování

Touto cestou bych ráda vyjádřila poděkování Mgr. Jitce Dvořákové, Ph.D., za odborné vedené mé diplomové práce, za vstřícný přístup a cenné informace, které mi v průběhu vedení poskytla. Velké poděkování patří také respondentům, kteří se podíleli na mém výzkumu.

Abstrakt

The degree of migration currently reaching Europe is mainly the consequence of worldwide economics and war conflicts. The penetration of supranational economical organizations affects the marginal societies, their economics and social establishments. This economic pressure is a main precondition for either intra or international migrations to the big cities. Another factor forcing the inhabitants to move are the long-lasting wars.

The integration of immigrants is a key concern for retaining solidarity of host countries and for economic development. Some of the member states of the EU , that have their knowledge with the integration, can only confirm how difficult this matter could be. Lack of recognized refugees integration can get the host countries to serious problems both for the host and human societies as a whole.

My master thesis focused on the recognized refugees integration factor using the qualitative survey. The aim of this study is to determine the rate of recognized refugees integration i.e., immigrants and recognized refugees (clients) in České Budějovice region with the cooperation of Advisory centre for refugees and migrants on behalf of diocesan charity in České Budějovice

During the survey I tried to help to our clients to get into the society, to improve their language skills, to help them with the contact net-building using a new practical integrative method. This approach is based on individual treatment according to the personal needs of every single refugee.

Obsah

Úvod	
1. Současný stav.....	6
1.1 Přehled základních pojmů.....	6
1.2 Možnosti pobytu cizince na území České republiky.....	9
1.2.1 Vízum nad 90 dní.....	9
1.2.2 Strpění na území ČR.....	10
1.2.3 Dočasná ochrana cizinců.....	11
1.3 Trvalý pobyt.....	12
1.3.1 Náležitosti potřebné k žádosti o povolení k trvalému pobytu.....	13
1.3.2 Důvody ke ztrátě práva na trvalý pobyt.....	14
1.3.3 Vývoj počtů cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem.....	15
1.4 Mezinárodní ochrana.....	16
1.4.1 Předmět zákona o mezinárodní ochraně.....	16
1.4.2 Prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu.....	16
1.4.3 Důvody pro udělení azylu.....	17
1.4.4 Důvody pro zamítnutí žádosti o azyl.....	17
1.4.5 Důvody pro udělení doplňkové ochrany.....	18
1.4.6 Důvody odnětí azylu a doplňkové ochrany.....	18
1.4.7 Práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu.....	19
1.5 Statistické informace týkající se azylu.....	19
1.5.1 Počet žadatelů o azyl v letech 1990 – 2006.....	19
1.5.2 Struktura žadatelů o azyl.....	21
1.5.3 Vývoj počtu udělených azylů v letech 1990 – 2007.....	21
1.6 Azylová zařízení.....	22
1.6.1 Přijímací střediska.....	22
1.6.2 Pobytová střediska.....	23
1.6.3 Integrační azylová střediska.....	23
1.6.4 Služby poskytované klientům.....	24
1.7 Problematika zisku občanství ČR.....	25

1.7.1	Podmínky pro získání občanství.....	26
1.7.2	Potřebné doklady k získání občanství.....	26
1.7.3	Vývoj nabývání občanství ČR.....	27
1.8	Migrace.....	28
1.8.1	Migrace jako fenomén dnešní doby.....	28
1.8.2	Legální migrace.....	29
1.8.3	Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.....	30
1.8.4	Nelegální migrace.....	31
1.8.5	Zásady politiky vlády České republiky v oblasti migrace.....	32
1.8.6	Vývoj imigrace v České republice	32
1.8.7	Imigrace v Holandsku.....	34
1.9	Integrace.....	36
1.9.1	Pojem integrace.....	36
1.9.2	Proces integrace	37
1.9.3	Předpoklady pro integraci cizinců.....	38
1.9.3.1	Znalost českého jazyka.....	39
1.9.3.2	Ekonomická soběstačnost.....	39
1.9.3.3	Orientace cizince ve společnosti	40
1.9.3.4	Vztahy cizince s členy majoritní společnosti.....	41
1.9.4	Integrace azylantů – státní integrační program.....	41
1.9.5	Integrační politika v Nizozemsku.....	42
1.10	Nové metody integrace.....	43
1.10.1	Historie a cíle projektu “Integrace imigrantů a uprchlíků.....	44
1.10.2	metoda koučování.....	45
1.10.3	Metoda vytváření sítí (networking).....	48
1.11	Poradna pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích.....	51
2.	Cíl práce a hypotézy.....	52
2.1	Cíl práce č. 1.....	52
2.2	Dílčí cíl.....	52
3.	Metodika.....	53

3.1	Použité metody.....	53
3.2	Charakteristika zkoumaného souboru.....	53
3.3	Vlastní realizace výzkumu.....	54
4.	Výsledky.....	57
5.	Diskuse.....	73
6.	Závěr.....	78
7.	Seznam použité literatury.....	80
8.	Klíčová slova.....	85

Úvod

Problematika migrace v současné době představuje fenomén mezinárodního charakteru. Dopady tohoto fenoménu se odrážejí v nejrůznějších sférách hospodářského, společenského a politického života země. Tyto dopady se pro stát vyznačují jak negativním, tak pozitivním přínosem. Migrace s sebou přináší bezpečnostní rizika zejména v souvislosti s nelegální migrací, ale zároveň může představovat jeden z nástrojů řešení nepříznivého společensko-ekonomického vývoje, který představuje především stárnutí populace.

Prioritou v oblasti migrace cizinců je formulovat účinná opatření, která budou podporovat řízenou legální migraci a minimalizovat tak nelegální migraci a problémy, které s sebou přináší.

Integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj. Zkušenosti zejména starých členských států Evropské unie, kde se již dlouhodobě nachází větší počet cizinců, ukazují, že nedostatečná integrace cizinců může vést k některým závažným problémům, a to nejen hostitelskou společností, ale pro společnost jako celek, tedy včetně přistěhovalců.

To byl také důvod proč jsem se tímto tématem zabývala ve své diplomové práci. Imigranti přicházejí do nové země, protože hledají lepší život. Museli však opustit své sociální sítě rodiny, přátel, kolegů a dalších. Jak pro imigranty, tak pro zbytek společnosti je výhodné plně využít potenciál všech občanů k lepšímu začlenění imigrantů do společnosti.

1. Současný stav

1.1 Přehled základních pojmů

Azyl

Azylem se rozumí ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodu politických (31).

Azylant

Azylant je cizinec, kterému byl na území ČR udělen azyl podle zákona č. 325/1999 Sb.(zákon o azylu). Azylant je osobou s trvalým pobytem na území ČR, o které se předpokládá, že na území chce zůstat (43).

Bezpečná třetí země

Bezpečnou třetí zemí se podle zákona o azylu rozumí stát jiný než stát, jehož je cizinec státním občanem, ve kterém občan pobýval před vstupem na území, a do kterého se může tento cizinec vrátit a požádat o udělení postavení uprchlíka podle mezinárodní smlouvy, aniž by byl vystaven pronásledování, mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu (43)

Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou.

Bezpečná země původu

Bezpečnou zemí původu se rozumí stát, jehož je cizinec státním občanem, v němž státní moc dodržuje lidská práva a je způsobilá zajistit dodržování lidských práv a právních předpisů (49).

Takovýto stát ratifikoval a dodržuje mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou zemi původu, lze žádost zamítnout jako zjevně neodůvodněnou.

Cizinec

Je to osoba bez státního občanství dané země (28). Podle cizineckého zákona se cizincem rozumí fyzická osoba, která není občanem České republiky včetně občana Evropské unie.

Dublinský systém

Je označení používané pro mechanismus, kterým je určován stát odpovědný za posouzení žádosti o azyl podané na území členských států Evropských společenství státním příslušníkem třetího státu (31).

Migrace

Migrací se rozumí přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních (43).

Emigrace

Je změna místa pobytu směrem ven ze země.

Imigrace

Je změna místa pobytu směrem do země.

Imigrant

Imigrantem rozumíme podle Koncepce integrace cizinců (2005) dlouhodobě legálně usazeného cizince, který žije na území České republiky legálně po dobu jednoho roku (tzn. Jde o cizince, kterému byl udělen trvalý pobyt nebo přechodný pobyt na dlouhodobé vízum nebo na povolení k dlouhodobému pobytu) (22).

Integrace cizinců

Integrace je proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva (31). Jde o přirozený důsledek migrace s politickými, právními, ekonomickým, sociálními, kulturními, psychologickými a náboženskými aspekty.

Uprchlík

Uprchlík je státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy, a který je oprávněn pobývat na území členského státu (31). V České republice je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant (31).

1.2 Možnosti pobytu cizince na území České republiky

Na území České republiky může cizinec pobývat přechodně, nebo trvale a to podle různých právních titulů. Tento výčet jde od krátkodobých víz až po nabytí státního občanství těmi, kteří se rozhodli trvale spojit svůj osud s osudem této země (14).

Jedná se o:

- krátkodobá víza, především vízum do 90 dní pobytu,
- dlouhodobá víza a povolení k dlouhodobému pobytu, tj.
- vízum, opravňující k pobytu nad 90 dnů,
- vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu na území ČR,
- povolení k trvalému pobytu,
- poskytnutí dočasné ochrany na území ČR,
- poskytnutí doplňkové ochrany,
- udělení azylu,
- udělení občanství ČR (14).

1.2.1 Vízum nad 90 dní

Vízum nad 90 dní uděluje cizinecká policie na žádost cizince, který hodlá pobývat na území ČR z nějakého důvodu, než vyžaduje pobyt delší než 3 měsíce (47). Toto vízum umožňuje celkovou dobu pobytu do 1 roku ode dne udělení víza. Pro získání tohoto víza je důležité prokázat účel, případně účely, které pobyt na území ČR prokazují.

Tím může být:

- turistika
- návštěva známých, nebo příbuzných

- sloučení rodiny
- studium
- zdravotní důvody
- zaměstnání
- podnikání (14)

Žádost o vízum nad 90 dnů je nutné zásadně podat na zastupitelském úřadě ČR mimo území ČR a o žádosti poté rozhoduje cizinecká policie. Žádost bude vyřízena ve lhůtě maximálně 180 dnů ode dne přijetí na zastupitelském úřadu (14).

Cizinecká policie může také vízum nad 90 dnů zrušit, pokud se cizinec dopustí zatajování údajů, či uvede nepravdivé údaje v žádosti, nebo spáchá úmyslně trestní čin, nebo již nesplňuje další podmínky pro udělení víza nad 90 dnů.

1.2.2 Strpění na území ČR

Jde o mimořádný právní titul, který umožňuje těm, kteří by jinak nemohli získat žádné z povolení k pobytu na území ČR, protože nesplňují důvody k jeho udělení (14).

Základní podmínkou pro udělení tohoto víza je, že existuje překážka, která se nemůže změnit ani ovlivnit, která je na vůli cizince nezávislá (18). Jde o nemoc, úraz nebo jinou skutečnost mající vliv na soukromý a rodinný život a tato překážka trvá a brání cizinci odcestovat.

V tomto případě udělí cizinecká policie vízum nad 90 dnů za účelem strpění pobytu tomu, kdo prokáže, že překážka možnosti jeho vycestování existuje a stále trvá (14).

Vízum nad 90 dnů za účelem strpění trvá nejdéle po dobu 1 roku. Cizinec je povinen na požádání policie kdykoliv prokázat, že překážka, s ohledem na kterou dostal vízum za účelem strpění, trvá (47).

1.2.3 Dočasná ochrana cizinců

Institut dočasné ochrany pro cizince z určité země musí vyhlásit Rada EU. Je-li vyhlášen institut dočasné ochrany, předpokládá se příchod cizinců ze země, která byla označena Radou EU (38). Jde obvykle o země, kde probíhá ozbrojený konflikt nebo je země postižena živelnou pohromou nebo jsou v zemi soustavně a hromadně porušována lidská práva.

O dočasnou ochranu požádá cizinec na hraničním přechodu ČR a to projevem přání podat žádost o dočasnou ochranu na území ČR. Poté je mu cizineckou policií povolen vstup na dobu podání žádosti a určí místo pobytu na území ČR (48). Žádost je adresována Ministerstvu vnitra a cizinec ji podá v humanitárním středisku, které cizinci určí cizinecká policie.

Dočasná ochrana může být ukončena např. uplynutím doby, na kterou byla dočasná ochrana cizinci poskytnuta nebo z důvodu udělení azylu cizinci, nebo písemným prohlášením cizince, že se dobrovolně dočasné ochrany vzdává. O ukončení může rozhodnout i Rada EU. A dočasná ochrana může být odňata v případě podezření, že se cizinec dopustil válečného zločinu či zločinu proti lidskosti, které jsou v rozporu s cíly OSN (14).

Institut dočasné ochrany nahradil dříve udělovaný humanitární azyl.

1.3 Trvalý pobyt

O povolení k trvalému pobytu je bez předchozího nepřetržitého pobytu na území oprávněn požádat cizinec, který žádá o vydání tohoto povolení z humanitárních důvodů, z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele nebo pokud je pobyt cizince na území v zájmu České republiky.

O povolení k trvalému pobytu je po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR na vízum k pobytu nad 90 dnů a na povolení k dlouhodobému pobytu oprávněn požádat každý cizinec (33).

Do doby nepřetržitého pobytu se započítává doba pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů a na povolení k dlouhodobému pobytu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou byl cizinec na území služebně vyslán zahraničním zaměstnavatelem nebo zahraniční právnickou nebo fyzickou osobou; doba pobytu na území za účelem studia se započítává jednou polovinou (14).

Do doby nepřetržitého pobytu se započítávají i období nepřítomnosti cizince na území v průběhu této doby pobytu, pokud tato jednotlivá období nepřítomnosti nepřesáhla 6 po sobě jdoucích měsíců a pokud ve svém souhrnu nepřesáhla 10 měsíců, a dále období nepřítomnosti cizince na území, které nepřesáhlo 12 po sobě jdoucích měsíců, pokud byl cizinec pracovně vyslán do zahraničí (14).

Nepřetržitost pobytu je dále zachována, pokud jedno období nepřítomnosti cizince na území nebylo delší než 12 po sobě jdoucích měsíců ze závažných důvodů, zejména jde-li o těhotenství a narození dítěte, závažné onemocnění anebo studium, přičemž toto období se do doby nepřetržitého pobytu nezapočítává.

Žádost o trvalý pobyt lze podat:

- na zastupitelském úřadu ČR v zahraničí,
- na oddělení cizinecké policie, pokud cizinec pobývá na území ČR nepřetržitě po dobu 5 let,
- u Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie v Praze, pokud cizinec žádá o trvalý pobyt z humanitárních důvodů nebo z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele,
- Ministerstvu vnitra České republiky, pokud je pobyt cizince na území v zájmu České republiky (50).

1.3.1 Náležitosti potřebné k žádosti o povolení k trvalému pobytu

Cizinec je povinen k žádosti připojit tyto náležitosti:

- cestovní doklad,
- listinný doklad potvrzující účel pobytu na území, např. oddací list, rodný list nebo jinou listinu dokládající příbuzenský vztah a podobně (to neplatí, jde-li o cizince, který žádá o povolení k trvalému pobytu po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR),
- doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území,
- výpis z evidence rejstříku trestů ČR a obdobný doklad státu, jehož je cizinec státním občanem nebo v němž má trvalé bydliště, jakož i státu, v němž cizinec v posledních třech letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, jako doklad k posouzení trestní záchovalosti nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává,
- doklad o zajištění ubytování na území,
- 2 fotografie (47).

Za doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území se rozumí potvrzení zaměstnavatele o výši příjmu, je-li cizinec na území České republiky zaměstnán nebo smlouva o smlouvě budoucí s budoucím zaměstnavatelem, ve které je uvedena výše mzdy, bude-li cizinec na území České republiky zaměstnán (33).

Dokladem o zajištění ubytování se rozumí doklad o vlastnictví bytu nebo domu, doklad o oprávněnosti užívání bytu jako je např. smlouva o ubytování, nájemní smlouva, podnájemní smlouva nebo úředně ověřený podpis na písemném potvrzení oprávněné osoby o souhlasu s ubytováním cizince (14).

Veškeré náležitosti nesmí být starší 180 dnů, s výjimkou cestovního dokladu, matričních dokladů a fotografie cizince, pokud odpovídá jeho skutečné podobě (14).

Lhůta k vyřízení žádosti o vydání povolení k trvalému pobytu je do 180 dnů ode dne podání žádosti, v případě podání žádosti na území bude žádost vyřízena ve lhůtě do 60ti dnů (33).

Povolení k trvalému pobytu se vydá ve formě štítku o povolení k trvalému pobytu, který se vyznačuje do cestovního dokladu (33).

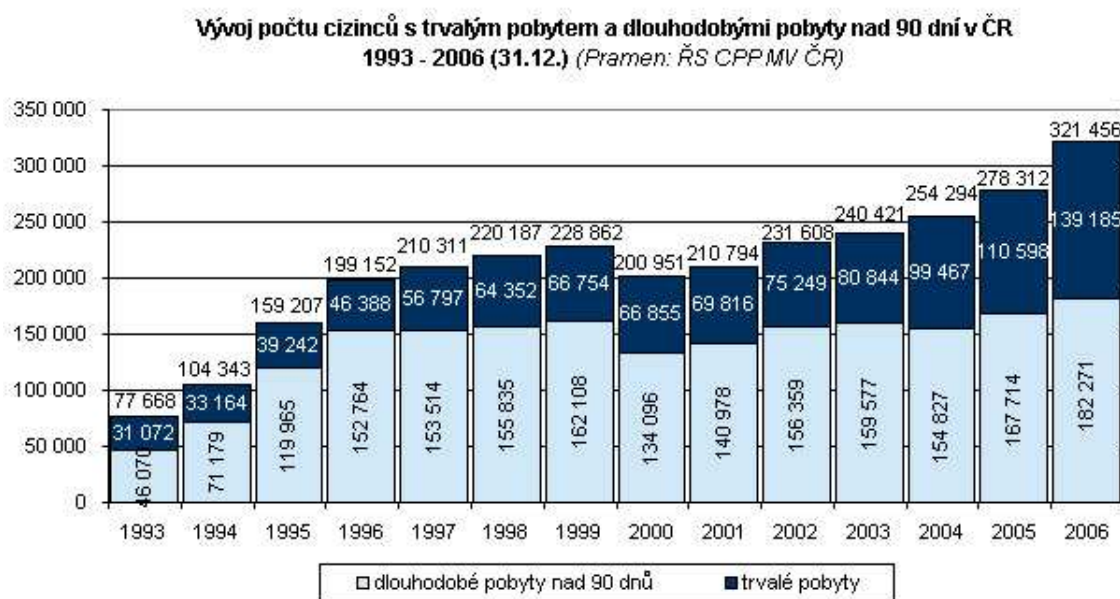
1.3.2 Důvody ke ztrátě práva na trvalý pobyt

Cizinecká policie odejme cizinci trvalý pobyt pokud:

- cizinec uzavřel manželství pouze s cílem získat povolení k pobytu,
- pokud žadatel opakovaně závažným způsobem narušil veřejný pořádek, ohrozil zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých,
- do 5 let po vydání povolení k trvalému pobytu, když zanikl jeho účel,
- žadatel nemá na území ČR zajištěno ubytování

V některých případech povolení k trvalému pobytu automaticky zanikne, když cizinec nabude občanství ČR nebo je cizinec podle rozsudku ukládajícího trest vyhoštění.

1.3.3 Vývoj počtů cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem

Zdroj: Český statistický úřad. Počet cizinců v ČR. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

K 31. 12. 2006 v ČR evidováno 321 456 cizinců, z toho 139 185 cizinců s trvalým pobytem, 155 164 cizinců s pobytem dlouhodobým či přechodným (občanů EU a jejich rodinných příslušníků), 27 107 cizinců s vízem nad 90 dnů a dále 1 887 cizinců s platným azylem. Celkový počet legálně pobývajících cizinců tedy včetně cizinců s aktuálně platným azylem činil 323 343 osob.

1.4 Mezinárodní ochrana

1.4.1 Předmět zákona o mezinárodní ochraně

Předmětem úpravy zákona o mezinárodní ochraně jsou podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany na území České republiky a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území (49). Dále upravuje řízení o udělení a odnětí mezinárodní ochrany formou azylu nebo doplňkové ochrany a upravuje práva a povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany, [výšiv] a osoby požívající doplňkové ochrany na území ČR.

V důsledku novely zákona o azylu provedenou zákonem č. 165/2006 Sb. se v zákonu o azylu s účinností od 1. září 2006 objevuje nová forma mezinárodní ochrany – tzv. doplňková ochrana. Doplňková ochrana nahradila v zákonu o azylu institut překážek vycestování, přičemž by měla osobám, kterým byla udělena, zajistit podstatně lepší postavení, než v jakém byly osoby, u nichž byly dříve konstatovány překážky vycestování (37).

1.4.2 Prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu

Prohlášením o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu se rozumí projev vůle cizince, že hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo před hrozící vážnou újmou (49). Prohlášení lze provést písemně nebo ústně do protokolu, a to na následujících místech.

Na policii

- Na hraničním přechodu
- V přijímacím středisku

- Na oblastním ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie, pokud se cizinec dostavil dobrovolně
- V zařízení pro zajištění cizinců

Na ministerstvu, jeli cizinec hospitalizován, nebo vykonává vazbu nebo trest odnětí svobody.

1.4.3 Důvody pro udělení azylu

O udělení azylu rozhoduje Ministerstvo vnitra ČR a je udělován na dobu neurčitou (14).

Azyl je udělován těm:

- Kteří jsou pronásledováni z politických důvodů,
- Mají odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, národnosti, náboženství a příslušnosti k určité sociální skupině ve své zemi,
- V individuálních případech z jiných, humanitárních důvodů (14)
- Rodinnému příslušníkovi azylanta, jemuž byl udělen azyl, tj. manželce či manželovi azylanta nebo dítěti, je-li mladší 18 let (49)

1.4.4 Důvody pro zamítnutí žádosti o azyl

žádost o azyl bude zamítnuta, jestliže žadatel:

- ji podal z ekonomických důvodů,
- uvedl nesprávné údaje o své totožnosti či další nevěrohodné údaje
- žádá o azyl v ČR opakovaně, a to ze stejných důvodů, které již uvedl, když mu byla žádost zamítnuta,
- neprokázal skutečnosti svědčící o tom, že je nebo by mohl být pronásledován
- přichází nebo pochází ze země, kterou ČR považuje za bezpečnou zemi

1.4.5 Důvody pro udělení doplňkové ochrany

Doplňková ochrana se udělí cizinci, který nespĺňuje důvody pro udělení azylu, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že v jeho případě jsou důvodné obavy, že pokud by byl cizinec vrácen do státu, jehož je státním občanem by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy (49). Za vážnou újmu se pokládá uložení trestu smrti, nelidské či ponižující zacházení, vážné ohrožení na životě nebo lidské důstojnosti.

Rodinnému příslušníkovi osoby požívající doplňkové ochrany se ve zvláštním případě udělí doplňková ochrana za účelem sloučení rodiny.

Důvody pro zamítnutí žádosti o doplňkovou ochranu cizinci jsou stejné, jako důvody pro zamítnutí žádosti o azyl.

1.4.6 Důvody odnětí azylu a doplňkové ochrany

Azyl může být odňat nebo zanikne

- smrtí azylanta,
- získáním státního občanství ČR,
- tím, že se azylant vzdá azylu nebo doplňkové ochrany,
- tím, že se hodlá dobrovolně vrátit do své země, jejímž je občanem, nebo kde měl poslední trvalé bydliště,
- pominuly důvody azylu nebo doplňkové ochrany,
- zanikne důvod, pro který byl udělen azyl nebo poskytnuta doplňková ochrana,
- azylant nebo příjemce doplňkové ochrany byl pravomocně odsouzen za zvlášť závažný trestní čin,
- existují oprávněné důvody považovat [výšiv] nebo příjemce doplňkové ochrany za nebezpečí pro bezpečnost státu (14).

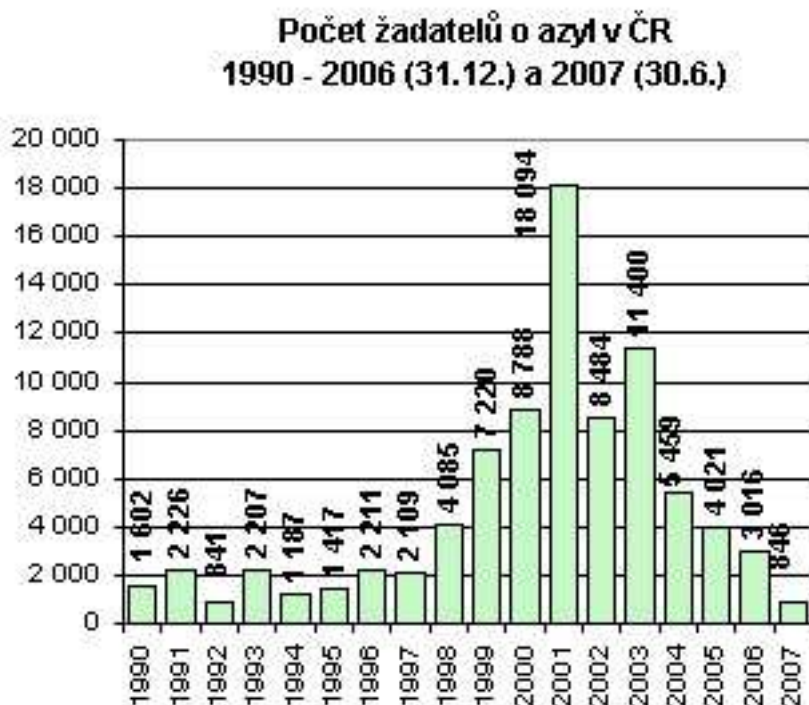
1.4.7 Práva a povinnosti žadatelů o mezinárodní ochranu

Cizinec, který učinil prohlášení o mezinárodní ochraně je povinen strpět sejmutí daktyloskopických otisků prstů a pořízení obrazového záznamu s cílem ověřit jeho totožnost. Dále je povinen strpět osobní prohlídku a prohlídku svých věcí v případě důvodného podezření že skrývá věc ohrožující zdraví, či život nebo alkohol a jinou návykovou látku.

Cizinec je dále povinen při podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany odevzdat ministerstvu svůj cestovní doklad na dobu řízení.

1.5 Statistické informace týkající se azylu

1.5.1 Počet žadatelů o azyl v letech 1990 – 2006

Zdroj: Český statistický úřad. Azylové řízení a azylynti. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyil

Počty žadatelů o azyl (podle roku zahájení řízení) byly mezi roky 1993-1997 poměrně stabilní s maximem mírně přesahujícím 2 000 osob. V roce 1998 počet žadatelů vzrostl téměř dvojnásobně a vzrůstající trend pokračoval i nadále. V roce 2000 počet žadatelů dosáhl přibližně 8 800 osob. Doposud nejvyšší počet žadatelů byl zaznamenán v roce 2001, kdy v České republice o azyl zažádalo přibližně 18 000 cizinců (3).

V roce 2002 došlo k rapidnímu poklesu počtu žadatelů o azyl, a to na necelých 8 500 osob (snížení přibližně o 9 600 osob). V dalším roce tento počet narostl na 11 400 žadatelů o azyl. Kolísavý trend v počtech žadatelů byl potvrzen rovněž v roce 2004, kdy došlo ke snížení počtu žadatelů o azyl (pokles více než o 50 %), a to na 5 459 cizinců (3).

Pokles žadatelů o azyl v roce 2004 byl doprovázen legislativní změnou. Okamžikem svého vstupu do EU je ČR vázána tzv. Dublinským nařízením, jímž se stanovují kritéria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetí země v jednom z členských států

Klesající trend v počtech žadatelů o azyl pokračoval rovněž v roce 2006, kdy v ČR o azyl zažádalo 3 016 osob.

1.5.2 Struktura žadatelů o azyl

Do poloviny 90 let převažovali žadatelé o azyl z Evropy. Nejvíce žádostí zaznamenala ČR z Bulharska a Rumunska. Do roku 1995 to bylo celkem 5225 žádostí z obou států dohromady. Další země, ze které pocházelo začátkem 90 let větší množství žadatelů o azyl, byla Angola.

Od druhé poloviny 90 let se začalo podstatně měnit složení žadatelů o azyl. Začali převažovat žadatelé z asijských zemí, jako jsou Srí Lanka, Pákistán, Vietnam, Indie Irák, Afganistan, Arménie. Z evropských zemí to byli převážně žadatelé z Ukrajiny, Běloruska, Moldavska a Jugoslávie. Z afrických zemí zaznamenala ČR větší nárůst žadatelů z Nigérie, Alžírka.

V červnu 2007 žádali o azyl nejčastěji občané Ukrajiny (22 osob), kteří představovali 16 % všech žadatelů v tomto měsíci. Dále následovali občané Běloruska (15 osob, 11 %) a občané Srí Lanky a Uzbekistánu (12 osob, 9 %). Další v pořadí bylo státní občanství Ruska (9 osob, 7 %), Mongolska (8 osob, 6 %) a Afghánistánu a Vietnamu (7 osob, 5 %). Dále následovali občané Sýrie a Turecka (6 osob, 4 %) a Arménie (5 osob, 4 %).

1.5.3 Vývoj počtu udělených azylů v letech 1990 – 2007

Zdroj: Český statistický úřad. Azylové řízení a azylanti. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azyl

Azyl byl v roce 2006 udělen 268 osobám. Aktuálně platný azyl (k 31. 12. 2006) mělo celkem 1 887 osob. Od počátku roku 2007 byl pak azyl udělen 112 osobám z 21 států. V červnu 2007 byl azyl udělen 12 osobám. Aktuálně platný azyl (k 30. 6.) mělo celkem 1 973 osob (2).

1.6 Azylová zařízení

V České republice se nachází tři typy azylových zařízení – přijímací střediska, pobytová střediska a integrační azylová střediska.

1.6.1 Přijímací střediska

Úkolem přijímacích středisek je zajistit ubytování a základní životní potřeby pro nově příchozí žadatele o azyl až do doby ukončení vstupní procedury. Ta se skládá z identifikace prováděné cizineckou policií, zahájení azylového řízení správním orgánem a komplexní zdravotní prohlídky. Absolvování této procedury je povinné; přijímacím střediskem proto musí projít každý žadatel o azyl, který zde setrvává nezbytně nutnou dobu. Jedná se o uzavřené zařízení, které z karanténních důvodů není dovoleno opouštět. (29).

První sociální šetření provádějí v přijímacím středisku sociální pracovníci, kontaktují všechny klienty a jsou jim nápomocni při jejich adaptaci na neznámé prostředí. Dále je žadatelům o azyl k dispozici sociální, právní, psychologické a výchovné poradenství.

Jako hlavní přijímací středisko slouží zařízení ve Vyšních Lhotách se základní kapacitou 580 míst. 1. 2. 2002 bylo otevřeno další přijímací středisko s nově navýšenou

kapacitou 45 lůžek v tranzitním prostoru mezinárodního letiště Praha – Ruzyně. Je určeno pro cizince, kteří projeví úmysl požádat o azyl v tomto prostoru (29).

1.6.2 Pobytová střediska

Pokud nevyužijí práva na pobyt v soukromí, jsou žadatelé o azyl po ukončení vstupní procedury umístováni do pobytových středisek. Tam čekají na konečné rozhodnutí ve věci své žádosti o azyl. Poskytované služby jsou zde obdobné jako v přijímacím středisku, na rozdíl od něj se však jedná o otevřené zařízení; jeho obyvatelé se tedy mohou volně pohybovat mimo areál střediska (14).

Pobytová střediska se interně dělí na prvoinstanční a druhoinstanční. Žadatelé o azyl, kteří ještě neobdrželi rozhodnutí ve věci své žádosti o azyl, jsou umístěni v prvně jmenovaných; ti, kteří v případě zamítavého rozhodnutí Ministerstva vnitra podali proti tomuto rozhodnutí žalobu, jsou postupně přemísťováni do druhoinstančních středisek (14).

1.6.3 Integrační azylová střediska

Integrační azylová střediska slouží pro dočasné ubytování osob, kterým byl přiznán azyl. Azylantí mají na trhu práce a v sociální i zdravotní oblasti stejná práva a povinnosti jako čeští občané. V integračním azylovém středisku bydlí na základě smlouvy o ubytování a toto ubytování si hradí. Smlouva je ukončena v okamžiku, kdy azylant získá v rámci státního integračního programu nebo individuálně trvalé bydlení (30).

Správa uprchlických zařízení v současnosti provozuje čtyři integrační azylová střediska, a to Předlice (Ústecký kraj), Jaroměř (Královéhradecký kraj) a Zastávka u Brna (Jihomoravský kraj).

Od října 2005 realizuje Správa uprchlických zařízení projekt „Integrace 2005“, jehož cílem je motivovat a zvýšit žijící v integračních azylových střediscích k větší aktivitě v oblasti hledání bydlení a zaměstnání. V rámci projektu jsou jim nabízeny integrační kurzy a poskytována potřebná asistence při jednání na úřadech a s potenciálními majiteli bytů a zaměstnavateli (34).

1.6.4 Služby poskytované klientům

Ubytování

Žadatelé o azyl mají k dispozici standardně vybavené pokoje s lůžkem a místem pro uložení osobních věcí. Zároveň jsou ve středisku respektovány rodinné a přátelské vztahy nebo příslušnost k náboženské či jiné komunitě.

Stravování

Klienti se ve středisku stravují ve společné jídelně. Třikrát denně dostávají teplé jídlo, děti do 15 let dostávají navíc u snídaně a oběda svačiny. Klienti si mohou vybrat ze tří druhů jídel - vegetariánského, s vyloučením vepřového masa a bez omezení druhů masa. Těhotné ženy, kojící matky a klienti s předepsanými dietami dostávají speciálně připravené jídlo (29).

Od roku 2006 se v několika zařízeních začal objevovat termín „samostatné vaření“. Umožňuje klientům si samostatně připravit stravu. Klientům je proto v takovýchto případech vyplácen finanční příspěvek na samostatné vaření. Samostatné vaření funguje v pobytovém a integračním středisku Havířov, v pobytovém středisku a zvýšiv, v pobytovém a integračním středisku Stráž pod Ralskem a nově od února 2007 začne fungovat také v pobytovém středisku Kostelec nad Orlicí (29).

Sociální služby

Sociální služby jsou klientům poskytovány zejména odborně vzdělanými sociálními pracovníky. Sociální pracovníci pomáhají klientům v procesu adaptace na nové životní podmínky. Pracovníci průběžně informují klienty s cílem umožnit jim základní orientaci v prostředí střediska. V případě potřeby je klientům zprostředkováváno psychologické poradenství.

Volnočasové aktivity

Významnou úlohu v procesu adaptace hraje vyplnění a trávení volného času. Klientům zařízení je dovoleno kdykoli opustit středisko a volný čas trávit mimo azylové zařízení nebo využívat nabídku volnočasových aktivit ve středisku. Zaměstnanci střediska a nevládních organizací se také velmi podílejí na smysluplném využití volného času klientů. Aktivní využívání volného času patří k důležité součásti života v azylovém zařízení a svým způsobem se podílí na zajištění bezkonfliktního soužití žadatelů o azyl jak ve středisku, tak i ve vztahu k místním obyvatelům (29).

1.7 Problematika získání občanství ČR

Státní občanství je nejzávažnějším právním titulem, garantujícím plnoprávný pobyt již ne cizince, ale občana ČR na území republiky (14). Nabytím občanství vstupuje fyzická osoba do státního svazku s ČR a získává všechna práva a také povinnosti, které s občanstvím souvisejí. Tento živý a neformální vztah fyzické osoby a politického společenství, tedy českého státu znamená, že nabyvatel občanství se stává trvale součástí tohoto politického společenství, a to se všemi výhodami i riziky (14).

1.7.1 Podmínky pro získání občanství

O udělení státního občanství může požádat cizinec, který splňuje následující podmínky:

- má na území ČR ke dni podání žádosti povolen trvalý pobyt po dobu nejméně 5 let a po tuto dobu se zde převážně zdržuje,
- prokáže, že pozbyl dosavadní státní občanství nejde-li o osobu, která nabytím státního občanství ČR pozbude automaticky dosavadní občanství, bezdomovce nebo osobu s přiznaným azylem,
- nebyl v posledních 5 letech pravomocně odsouzen pro úmyslný trestní čin, což prokazuje výpisem z Rejstříku trestů v ČR,
- pohovorem před příslušnými orgány, kdy žadatel prokáže znalost českého jazyka (50).

Občanství poté žadatel nabude dnem složení státoobčanského slibu. Žádost o občanství ČR se podává podle místa trvalého pobytu žadatele u krajského úřadu. Úřad, kde byla podána žádost si poté ověří pohovorem znalost českého jazyka u žadatele a vyplní s ním příslušný dotazník. Dotazník poté prostřednictvím cizinecké policie se svým stanoviskem (stanoviskem úřadu obce, kde žadatel žije) a s ostatními potřebnými dokumenty zašle Ministerstvu vnitra ČR, a to nejpozději do 30 dnů od podání žádosti. Příslušný orgán Ministerstva vnitra ČR poté rozhodne o žádosti.

1.7.2 Potřebné doklady k získání občanství

K získání občanství ČR je nutné doložit následující doklady:

- žádost o udělení státního občanství ČR, psaná volnou formou,
- vyplněný dotazník k žádosti o udělení občanství ČR (předepsaný tiskopis, který žadatel získá na úřadě, kde bude o občanství žádat),
- rodný list,

- doklad o pozbytí dosavadního státního občanství, nejde-li o osobu, která nabytím státního občanství ČR automaticky pozbude dosavadní státní občanství,
- výpis z Rejstříku trestů ČR ne starší než 6 měsíců,
- životopis (14).

Ministerstvo vnitra ČR může v některých případech požadovat na žadateli i další doklady, které zákon nestanoví, ale jsou potřebné ke zjištění úplného a skutečného stavu věcí. Případné cizojazyčné doklady musí být úředně přeložené do českého jazyka.

1.7.3 Vývoj nabývání občanství ČR

Zdroj: Český statistický úřad. Nabývání státního občanství. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi

V roce 2006 nabylo státního občanství České republiky 2 346 osob. zák. č. 40/1993 Sb. bylo státní občanství uděleno 1 536 osobám a 605 bývalých slovenských občanů je na základě stejného zákona nabylo prohlášením. Podle zák. č. 193/1999 Sb. dále nabylo státního občanství ČR 205 osob, bývalých československých státních občanů (50).

1.8 Migrace

Migraci lze definovat jako časově více či méně ohraničený proces přesunu lidí mezi prostory určenými státními hranicemi, neboť lidé se odjakživa přesouvali z místa na místo (34).

Evropa zažila několik migračních vln, takzvaných stěhování národů. Občané Evropy se stěhovali a stále stěhují jak mimo Evropu, tak uvnitř světadílu a zároveň migranti z ostatních částí světa přicházejí, aby v Evropě začali nový život (42). Migrace Evropu zasáhla v několika vlnách všemi směry. Naši předci byli v minulosti na evropském kontinentě také nejdříve cizinci (26).

Současná migrace zasahující Evropu je především důsledkem ekonomické globalizace a válečných konfliktů. Pronikání nadnárodních ekonomických struktur z center do okrajových společností narušuje systémy a formy ekonomické a sociální organizace na těchto tzv. periferiích a vytváří tím předpoklady jak pro vnitrostátní migraci do měst, tak migraci mezinárodní (17). Druhým a již po věky trvajícím faktorem, který nutí obyvatele k rozhodnutí odejít žít jinam, jsou válečné konflikty (26).

1.8.1 Migrace jako fenomén dnešní doby

Základním hlediskem je dělení na migraci dobrovolnou a vynucenou. Mnohdy však nelze mezi těmito dvěma náhledy stanovit pevnou dělící hranici, neboť v řadě

případů, zvláště u migrace za prací, dobrovolná migrace splývá s kategorií migrace vynucené (30).

Pod pojem migrace dobrovolné můžeme podřadit zejména ty případy, kdy lidé opouštějí svoji vlast za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných důvodů osobního charakteru (26).

Vynucená migrace je vyjádřením snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce (26).

Převažující příčiny migrace lze v současném světě spatřovat zejména v nerovnoměrném rozložení bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí a úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Při sledování migrace nelze mít na zřeteli jen jevy migraci vyvolávající, ale i faktory migraci umožňující nebo jí napomáhající (30). Svět tedy byl, je i v blízké budoucnosti bude konfrontován s pozitivními i negativními faktory vyvěrajícími z mezinárodní migrace, jež bezesporu představuje jednu z globálních výzev lidstva (26).

1.8.2 Legální migrace

Je zřejmé, že na současnou dynamiku mezinárodní migrace je třeba reagovat snahou využít co nejlépe její potenciál a zároveň minimalizovat její negativa (34). Jedním ze způsobů, jak efektivně omezovat obtížně zastavitelnou migraci nelegální, je kontrolovat a řídit její kroky pomocí programů migrace legální (26).

Při řešení otázek legální migrace je nutné brát v potaz tu skutečnost, že v České republice, ale prakticky ve všech vyspělých státech Evropy, dochází ke stále se zhoršující demografické situaci. Podle předních odborníků na migraci se bude Česká republika v blízké budoucnosti potýkat s výrazným deficitem lidí v produktivním věku.

V souvislosti s problematikou legální imigrace je nutné zmínit i některé další aspekty. Vzhledem k dlouhodobé izolaci českého národa je nezbytné rozvíjet interkulturní přístup členů majority k imigrantům i členům minoritní společnosti (42). To zřejmě pramení z minulosti, kdy docházelo k určité izolaci spojené s nemožností stýkat se s občany jiných států, tedy nemožností mít vlastní zkušenost, že i jiné národy mají své zvyky, kulturu, historii a životní úroveň (45). Češi se musí přesunout k toleranci a osobnímu poznání, že cizinci mohou být pro nás inspirací, zdrojem zkušeností a mohou obohatit i náš život (30).

1.8.3 Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků

Pilotní projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ představuje dynamicky se rozvíjející složku české aktivní migrační politiky. Podporuje příchod zahraničních odborníků spolu s jejich rodinami do České republiky, dává jim možnost získat trvalý pobyt v podstatně kratší době než ostatním a vytváří podmínky pro jejich rychlé a úspěšné začlenění do společnosti, aniž by od nich vyžadoval, aby se zřekli své kultury, zvyků nebo jazyka (39).

O udělení trvalého pobytu může cizinec podle platného zákona požádat po pěti letech nepřetržitého pobytu v České republice. Pilotní projekt však kvalifikovaným odborníkům přináší možnost požádat si o udělení trvalého pobytu již po dvou a půl letech nebo dokonce už po roce a půl pro účastníky v kategorii vysoce kvalifikovaných pracovníků. Trvalý pobyt přinese účastníkům řadu práv a otevře jim tak možnost zapojit se plně do společnosti. Získají přístup ke všem sociálním výhodám a dávkám, budou se moci volně pohybovat na českém trhu práce, budou si moci volně koupit nebo pronajmout nemovitost a získat tak řadu dalších výhod a oprávnění.

Vstup do projektu je zcela zdarma, nevybírají se žádné správní poplatky (39). Zájemce musí nicméně počítat s určitými náklady na soudní překlady nebo notářská ověření dokumentů nezbytných pro podání přihlášky do projektu.

Projekt je v současnosti otevřen pro občany Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Indie, Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruské federace, Srbska a Ukrajiny.

Konkrétně pro:

- absolventy českých vysokých škol ze všech států světa (s výjimkou studujících v rámci rozvojové pomoci), kteří ukončili studium v roce 1995 nebo později.
- absolventy českých středních škol ze všech států světa, kteří ukončili studium maturitou, absolutoriem nebo výučním listem v roce 2000 nebo později.

Pilotní projekt realizuje [Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR](#). Na projektu se rovněž podílejí [Ministerstvo zahraničních věcí ČR](#) a [Ministerstvo vnitra ČR](#)

"Vzhledem k vývoji ekonomiky potřebujeme zahraniční pracovní sílu. Vítkáme každého, kdo chce svou budoucnost spojit s touto zemí, ale musí to jít ruku v ruce s respektováním hodnotového systému a práva naší země," říká ministr [práce](#) a sociálních věcí Petr Nečas (33).

1.8.4 Nelegální migrace

Fenomén nelegální migrace je třeba spatřovat ve dvou rovinách. Nelze hovořit „pouze o případech nelegálního vstupu osob přes státní hranice na území daného státu z různých důvodů či případech nedovoleného způsobu opuštění státu, ale zejména o případech nelegálního pobytu na území (26).

Nelegální migrace může vyvolat v cílových zemích ohrožení vnitřní stability společnosti a ohrozit bezpečnostní situaci (39). Souvisí s přeshraniční trestnou činností, organizovanou převaděčskou kriminalitou a obchodem s lidmi. Vedle rostoucího podílu struktur organizovaného zločinu vnímá mezinárodní společenství jako vážnou

bezpečnostní hrozbu především nárůst aktivit teroristických skupin na poli nelegální migrace (34).

Vláda České republiky přijala Zásady politiky vlády v oblasti migrace cizinců. Mezi ně patří i zásada zaměřit migrační politiku státu na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními (26).

1.8.5 Zásady politiky vlády České republiky v oblasti migrace

Zásady politiky vlády České republiky v oblasti migrace cizinců jsou základním dokumentem a východiskem pro budování moderní a cílené Koncepce imigrační politiky České republiky (30).

Česká republika s ohledem na mezinárodní závazky, které pro ni vyplynou z členství v Evropské unii, důsledně prosazuje řídicí roli státu v oblasti migrace (26).

Migrační politika státu je zaměřena na odstraňování všech forem nelegální migrace a jiných nelegálních aktivit, a to jak opatřeními na poli mezinárodní spolupráce, tak i opatřeními národními (39).

1.8.6 Vývoj imigrace v České republice

Během komunistické éry byla Česká republika pro imigraci a emigraci prakticky uzavřena. Po sametové revoluci v roce 1989 se Česká republika v 90. letech 20. století stala významnou tranzitní zemí pro osoby, které se chtěly usadit v západních zemích. Dnes se stává cílovou zemí pro migraci především ze střední a východní Evropy (18).

V průběhu historie bývalého Československa docházelo k migraci ze Slovenska do nynější České republiky (16). Tento trend pokračuje navzdory rozdělení obou zemí v roce 1993. Očekává se, že v budoucnu bude existovat významná migrace mezi

Slovenskem a Českou republikou díky podobnosti kultury a jazyka a silným sociálním a rodinným vazbám obyvatelstva těchto dvou zemí.

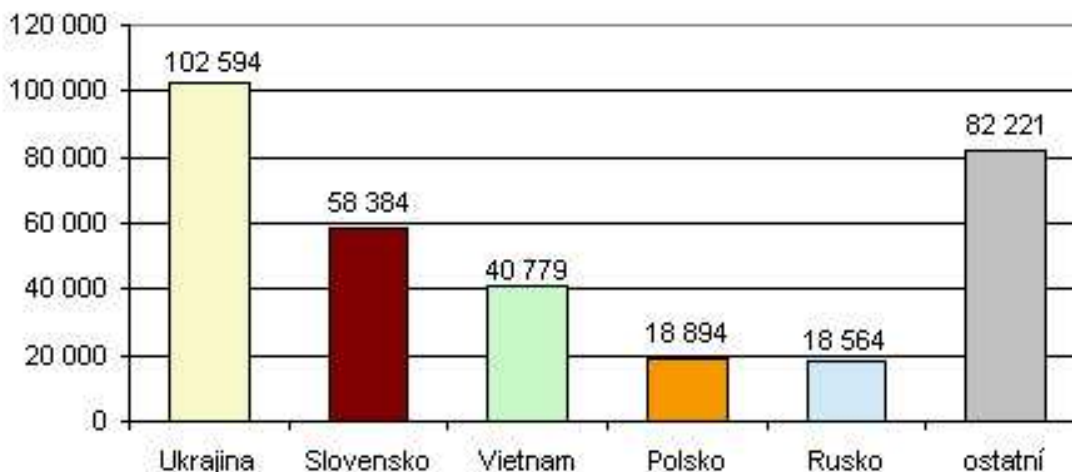
Migrace cizinců z jiných zemí než států EU hrála větší roli až po roce 1990. V období 1999-2003 bylo české občanství poskytnuto téměř 25.000 cizincům, většinou Slovákům (86% v roce 1999, 84% v roce 2000, 75% v roce 2001, 65% v roce 2002). Jejich podíl postupně klesá a podíl naturalizovaných cizinců z jiných zemí roste (16).

V České republice v devadesátých letech počet legálně usazených cizinců postupně vzrůstal. Mezi lety 1994 a 1999 se více než zdvojnásobil ze zhruba 100 tisíc na počty kolem 200 tisíc pobývajících cizinců (3). V roce 2000 počet cizinců v ČR poklesl o 30 000 osob, přičemž tento vývoj se všeobecně přičítá změnám legislativy. 1.1.2000 vstoupil v platnost zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, v původní podobě, který podstatně zpřísnil vstupní a pobytový režim většiny cizinců v ČR (3).

Složení imigrantů z hlediska státního občanství se již od roku 1996 na prvních pěti místech nemění. V jednotlivých letech se pouze střídají na prvních dvou pozicích Slovensko a Ukrajina a na pozici třetí a čtvrté Vietnam a Polsko.

K 31. 12. 2006 byli v ČR nejsilněji zastoupeni občané Ukrajiny (102 594 osob, 32%) a Slovenska (58 384, 18%). Dále následovala státní občanství: Vietnam (40 779 osob, 13%), Polsko (18 894 osob, 6%) a Rusko (18 564 osob, 6%).

5 nejčtetnějších státních občanství cizinců v ČR - k 31. 12. 2006
(Pramen: ŘS CPP MV ČR)

Zdroj: Český statistický úřad. Počet cizinců v ČR. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu

1.8.7 Imigrace v Holandsku

Pro srovnání situace imigrace v České republice uvádím záměrně v této práci imigrační situaci v Holandsku a to hlavně z důvodu dlouhodobé zkušenosti Holandska s imigrací a následnou integrací cizinců ve svých integračních programech.

Nizozemsko je cílovou zemí pro migraci již mnoho staletí, ale počet migrantů stoupá od druhé světové války. Největší skupiny imigrantů přicházejí z EU, ze sousedních zemí - Německa a Belgie (16).

Celkový počet obyvatelstva Nizozemska je 16,3 milionů lidí (1.1.2004), z nichž 1,4 milionů jsou cizinci ze západu a 1,7 milionů jsou cizinci z jiných než západních zemí, což znamená, že oni nebo jejich rodiče se narodili v jiné než západní zemi. To znamená, že cizinci z jiných než západních zemí představují 10% populace (na rozdíl od České republiky, kde tvoří celkový počet legálně žijících cizinců na území ČR kolem

3,5 %) . Přibližně 66% těchto cizinců přichází z „nezápadních“ imigračních zemí: Maroka, Turecka, Surinamu a Antil.

Imigrace z Maroka a Turecka začala v šedesátých letech, kdy holandské firmy a holandská vláda prováděla nábor dělníků podobně jako tomu bylo v Německu nebo Francii. Surinam byl součástí Nizozemska do roku 1975 a Holandské Antily a Aruba Nizozemsku patří dodnes. Tím je migrace do Nizozemska usnadněna (16). Ze Surinamu prchali lidé i z politických důvodů. Žadatelé o azyl přicházejí z různých zemí v souvislosti se situací v těchto zemích.

Od roku 2000, kdy byl změněn zákon o uprchlících, počet žadatelů o azyl stále klesá. Velké skupiny, které jsou definovány jako západní, ale přichází ze států mimo EU, jsou Indonésané (bývalá kolonie Nizozemska) a lidé z bývalé Jugoslávie. Očekává se, že v roce 2010 budou v Nizozemsku žít dva miliony nezápadních cizinců (16).

V posledních letech byl hlavním důvodem migrace sňatek s partnerem ze země původu. Počet lidí, kteří migrují z důvodů sjednocení rodiny nebo z důvodů ekonomických, klesá (19).

Většina příslušníků druhé generace tureckého a marockého původu si vybírá partnera z téže země původu. Naopak lidé ze Surinamu a Antil si obvykle vybírají autochtonního partnera (16).

Úroveň vzdělání je pod holandským průměrem, obzvlášť u Maročanů. Zaměstnanost je rovněž pod holandským průměrem, i když mezi jednotlivými skupinami vládou značné rozdíly (16). Osoby ze Surinamu mají placené zaměstnání téměř stejně často jako nativní Holanďané. Mezi Maročany je zaměstnanost horší. Turecké a marocké rodiny mají na utrácení o 30% méně peněz než nativní obyvatelé (16).

1.9 Integrace

1.9.1 Pojem integrace

Definice pojmu „integrace cizinců“ se v rámci integračních politik jednotlivých států značně liší (17). Děje se tak v důsledku různého pojetí integrace, které může spočívat na úrovni jednotlivých států v široké škále přístupů k integraci od asimilace (tj. požadavku jednostranného procesu přizpůsobení, během něhož se imigrant vzdává všech odlišných jazykových, kulturních a sociálních charakteristik a stává se nerozeznatelným od majoritní společnosti) k multikulturalismu (který počítá s tím, že se vytvoří etnické komunity, které zůstanou odlišné od majoritní společnosti jak v oblasti jazykové, tak kulturní a sociálního chování) (21). V obou případech se jedná o krajní pojetí, které většina členských států Evropské unie opouští (25). Postupně se utváří obecná představa o integraci cizinců jako o dvoustranném procesu vzájemného přizpůsobování všech přistěhovalců a obyvatel členských států.

Integrace imigrantů je v současné době hlavním problémem ve všech evropských zemích. Po staletí lidé migrovali ze země do země. Ačkoliv většina z nich si v nové společnosti našla své místo, napětí mezi různými skupinami v Evropských zemích v poslední době roste (19).

Integrace je tedy přirozeným důsledkem migrace. Je chápána jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva (32). Rovněž je komplexním jevem, který má své podmínky a politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty (32).

Integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj. Zkušenosti zejména starých členských států Evropské unie, kde se již dlouhodobě nachází větší počet cizinců, ukazují, že nedostatečná integrace cizinců může vést k některým závažným problémům, a to nejen

pro majoritní (hostitelskou) společnost, ale pro společnost jako celek, tedy včetně přistěhovalců (22).

Neintegrování přistěhovalci (případně osoby, které již mají státní občanství, ale samy se narodily v cizině nebo jejichž rodiče jsou cizinci) jsou ve srovnání s většinovou společností více postiženi nezaměstnaností, mají nižší vzdělání, kvalifikaci a nižší příjem a často jsou závislí na sociálních dávkách (17). Mají tendenci žít v segregaci a pak zpravidla nejsou schopni vychovávat děti k životu v integrované společnosti - segregace se tak stává problémem nejen první, ale i dalších generací. Jsou ohroženi diskriminací, častěji jsou porušována jejich práva a v důsledku různých překážek se nemohou plně podílet na vytváření hodnot společnosti (19).

1.9.2 Proces integrace

V obecné rovině lze integraci cizinců vymezit jako proces v jehož průběhu dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost (22). Jedná se o proces dvoustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců na straně jedné a vytvoření podmínek pro integraci cizinců v přijímající společnosti na straně druhé (35).

Aby byl proces integrace úspěšný, je nezbytná vstřícná spolupráce zbytku společnosti. Předsudky a uzavřenost vůči cizincům pramení především z neznalosti kultur, zvyků a náboženství nově příchozích. Proto se vládní i nevládní organizace v poslední době snaží systematicky a objektivně informovat českou veřejnost o cizincích pobývajících v České republice, a to především prostřednictvím médií, besed, setkání na školách, prostřednictvím kulturních akcí, jako jsou festivaly, koncerty a další společenská setkání (27).

1.9.3 Předpoklady pro integraci cizinců

Integrace cizinců je procesem komplexním, zasahujícím do mnoha oblastí. Mezi faktory, které ovlivňují proces integrace, existuje úzká provázanost, dochází k prolínání předpokladů a důsledků integrace v jednotlivých segmentech a politika integrace cizinců se tak nutně musí vyrovnat s některými protichůdnými tendencemi. S ohledem na tuto skutečnost je zásadní definovat předpoklady, které jsou z hlediska integrace cizince klíčové (22).

Integrace cizinců je proto založena na dvou skupinách opatření. Jádrem Konceptu integrace cizinců tvoří cílená specifická opatření, která jsou definována v návaznosti na vymezení hlavních faktorů ovlivňujících úspěch integračního procesu a která jsou vytvořena přímo za účelem regulace integračního procesu. Jejich účelem je eliminovat znevýhodnění plynoucí ze skutečnosti, že dotčená osoba je cizincem, tj. zpravidla neovládá jazyk země, hůře se orientuje ve společnosti a na trhu práce a nemá vybudované vazby s členy majoritní společnosti (22).

Druhou skupinu tvoří taková opatření a postupy, které zohledňují dopady přijímaných či existujících opatření na integraci cizinců při tvorbě a revizi jiných politik a právních úprav (tzv. mainstreaming) (12). Tato opatření můžeme označit za podpůrná opatření. Jedná se jak o opatření související s migrací (např. vydávání povolení k pobytu), tak o opatření s migrací nesouvisející (např. přístup cizinců k veřejnému zdravotnímu pojištění).

Cílená specifická opatření jsou formulována za účelem naplnění klíčových předpokladů integrace, které jsou podmínkou pro úspěšné začlenění v dalších oblastech života společnosti (13). Vyjdeme-li z předpokladu, že integrovanou osobou je především ten, kdo udržuje kontakty s ostatními členy společnosti, je schopen si sám, případně s pomocí rodinných příslušníků, zabezpečit své životní potřeby a identifikuje

se základními hodnotami společnosti, ve které žije, pak jsou klíčovými předpoklady úspěšné integrace cizince v podmínkách ČR:

- znalost českého jazyka,
- ekonomická soběstačnost cizince,
- orientace cizince ve společnosti,
- vztahy cizince s členy majoritní společnosti (22).

1.9.3.1 Znalost českého jazyka

Dobrá znalost oficiálního jazyka přijímající země je klíčem k úspěšné integraci. Znalost jazyka je pro imigranta nejen nástrojem k získání dalších dovedností, ale je především mostem k porozumění myšlení jedinců v dané společnosti (44). Jazyk je komunikačním prostředkem pro utváření vztahu imigranta s okolím, zvyšuje možnosti jeho participace na trhu práce stejně jako poskytuje možnosti dalšího vzdělávání a zvyšuje šanci cítit se součástí společnosti, ve které žije. Jazyk se nemalou měrou podílí na utváření nové identity imigranta. Nedostatečné jazykové znalosti však nejsou jen osobním handicapem daného cizince, ale mají celospolečenské dopady v podobě fragmentace společnosti a segregace celých přistěhovaleckých komunit.

Obsah kurzů a metodika jazykové výuky je důležitou složkou v oblasti výuky českého jazyka. Obsah je třeba přizpůsobit potřebám imigranta pocházejícího z odlišného sociokulturního prostředí a zaměřit se na předávání základních informací o majoritní společnosti a o sociokulturních realitách (7).

1.9.3.2 Ekonomická soběstačnost

Ekonomická soběstačnost cizince je mimořádně významná součást úspěšné integrace. Ekonomická soběstačnost znamená, že cizinec není odkázán na pomoc státu,

je schopen zabezpečovat své životní potřeby vlastními příjmy, případně pomocí příjmů rodinných příslušníků, plynoucích ze zaměstnání či podnikání.

Z hlediska integračního dopadu má zvláštní postavení účast cizinců na trhu práce, resp. zapojení cizinců formou zaměstnaneckého poměru. Zaměstnání je důležitým způsobem, jak mohou cizinci viditelně přispívat k vytváření hodnot společnosti. Sebehodnocení cizince je pak vyšší, což velmi podstatně ovlivňuje jeho schopnost odolávat psychickým nárokům, které s sebou každá integrace nutně nese (42). Zároveň zaměstnání přispívá přirozenou cestou ke vzniku vazeb v nové společnosti a cizinec tak snáze překonává bariéry komunikační i ty, které plynou z odlišnosti kultur.

Úkolem každého státu je usilovat především o dosažení co nejvyšší zaměstnanosti vlastních státních občanů a osob jim postavených naroveň. Cílem integračních opatření není tento princip měnit, ale usnadnit přístup cizinců k trhu práce v těch případech, kdy cizinec již na trhu práce participuje, tj. našel uplatnění tam, kde se nepodařilo pracovní místo obsadit českým státním občanem, případně cizincem, jehož právní postavení v oblasti zaměstnávání je s českým státním občanem totožné (17).

1.9.3.3 Orientace cizince ve společnosti

Orientace cizince ve společnosti hostitelského státu je jednou z neopominutelných podmínek integrace cizince. Pokud se cizinec neorientuje ve společnosti, ve které se rozhodl žít, nemůže se s ní identifikovat a stát se její součástí (41). Teprve porozumění systému fungování společnosti a jejích struktur přispěje k tomu, aby se cizinec stal součástí hostitelské společnosti, jejím samostatným a soběstačným členem, aby se podílel na vytváření hodnot této společnosti a také těchto hodnot využíval (41).

Jedním z cílů integrační politiky státu je proto napomoci cizinci orientovat se ve společnosti, a to systematickým poskytováním základních informací, které cizinec po svém příchodu do České republiky nezbytně potřebuje (22). Toto integrační opatření je zároveň výrazem zájmu státu o jeho bezproblémové začlenění do místní společnosti. Zkušenosti ukazují důležitost zpřístupnění informací co nejdříve po příchodu cizince do nové země. Vzhledem k tomu, že v době po příjezdu cizinec zpravidla neovládá český jazyk, je třeba zpřístupnit mu základní informace v jazyce jemu srozumitelném (35).

1.9.3.4 Vztahy cizince s členy majoritní společnosti

Výše uvedené předpoklady napomohou cizinci stát se soběstačným a nezávislým. K tomu, aby však cizinec přijal normy a hodnoty společnosti, identifikoval se s nimi, je třeba, aby s členy majoritní společnosti navazoval a udržoval vztahy. Názory a přístup přijímající společnosti jsou proto pro integraci cizinců rovněž klíčové, neboť silně ovlivňují snahu cizinců o integraci (41).

Integrace je procesem dvoustranným, vyžadujícím snahu a vstřícný přístup jak na straně cizinců, tak státních občanů. Přáním občanů státu je, aby se cizinci v České republice integrovali do společnosti (35). Cizinci by na druhé straně měli vstupovat do takového prostředí, které je bude v procesu integrace podporovat. Ochota majoritní společnosti akceptovat cizince a účastnit se procesu integrace je proto důležitým prvkem integračního procesu (41).

1.9.4 Integrace azylantů – státní integrační program

Státní integrační program je zaměřen na pomoc azylantům při zajištění jejich začlenění do společnosti. Tím je kodifikována snaha státu pomoci azylantům v oblasti zajištění trvalého bydlení a výuky českého jazyka.

Státní integrační program v oblasti získání znalostí českého jazyka je bezplatný a nabídka kurzu musí být azylantovi učiněna Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nejpozději do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení azylu. V oblasti bydlení je program realizován na základě usnesení vlády přijatého vždy na konkrétní rok (32). Z původní jedné varianty, v jejímž rámci mají azylanti možnost získat s příspěvím státu nájemní byt formou nájmu bytu v majetku obce, se program rozšířil na celkem tři varianty, v jejichž rámci je možno získat integrační byt nejen výše uvedeným způsobem (varianta č. I), ale i formou státního příspěvku na úhradu čistého nájemného nebo jeho poměrné části (varianta č. II). Od roku 2005 se do praxe zavedla třetí možnost (varianta č. III), kterou je získání nájemního bytu v rámci nabídky nájemních bytů pro azylanty postavených podle programu „Podpora výstavby nájemních bytů pro rok 2005“ Ministerstva pro místní rozvoj v každém roce jeho vyhlášení (32).

1.9.5 Integrační politika v Nizozemsku

Politika holandské vlády je od roku 1987 založena na těchto charakteristikách:

- především individuální než skupinový přístup.
- politika zabývající se znevýhodněnými cizinci je součástí obecné politiky vůči znevýhodněným osobám.
- cílem je realizace rovných šancí ve vzdělání, práci a příjmu a bydlení.

Tato politika byla částečně úspěšná. Podle Rijkschroeff (2003) se ale v poslední době vyskytly pochybnosti, zda není politika příliš limitovaná a příliš zaměřená vůči cizincům a nikoli vůči nativním obyvatelům. V multikulturní společnosti Nizozemska vládne velká nespokojenost. Diskriminace cizinců je častější, než se předpokládalo. Politické strany, které vyjadřují negativní názory na multikulturní společnost a cizince, jsou v posledních několika letech stále populárnější a i mnoho jiných politických stran přešlo k přísnější politice přijímání cizinců a k přísnějším požadavkům na ně (16).

V roce 2004 vyústily nepokoje vraždou holandského filmaře, který byl zabit Maročanem druhé generace kvůli svému kritickému postoji vůči islámu. Tato událost ještě více posílila polarizaci mezi skupinami nativních Holanďanů a skupinami cizinců, obzvláště z islámských zemí.

V Nizozemsku je integrace upravena zvláštním zákonem o integraci - zákonem o integraci imigrantů, který vstoupil v platnost v roce 1998 (15). Cílem zákona je pomáhat imigrantovi v zapojení se do sociálního života, umožnit mu vlastní zajištění živobytí a pochopení základních hodnot a norem nové společnosti.

Aktuální politika holandské vlády odráží toto změněné klima (16). Je založena na odpovědnosti samotných imigrantů za integraci. Integrace již není dobrovolná, ale stává se povinnou i pro některé skupiny, které již v Nizozemsku žijí delší dobu (15). Hlavním nástrojem je naturalizační zkouška. Imigranti, kteří přicházejí do Nizozemska dobrovolně, se musí ve své zemi původu naučit základům holandštiny. Ministr integrace zdůrazňuje důležitost přístupu orientovaného na výsledek (16).

1.10 Nové metody integrace

Integrace imigrantů je hlavním problémem ve všech Evropských zemích. Po staletí lidé migrovali ze země do země. Ačkoliv většina z nich si v nové společnosti našla své místo, napětí mezi různými skupinami v Evropských zemích v poslední době roste. Proto musí společnosti najít způsob, jakým toto napětí mezi starými a novými občany řešit (16).

Nové metody integrace představují širokou škálu metod, používaných v kombinaci nebo samostatně, umožňujících sociálním pracovníkům a dobrovolníkům podpořit integraci imigrantů a uprchlíků v rámci Evropy. Jsou výstupem projektu: "Integrace imigrantů a uprchlíků" a zaměřují se jak na studenty sociální práce, tak na profesionály a dobrovolníky, kteří pracují s imigranty.

1.10.1 Historie a cíle projektu “Integrace imigrantů a uprchlíků”

Cílem projektu: “Integrace imigrantů a uprchlíků prostřednictvím občanství v demokratické společnosti” je přispět k integraci iniciováním spolupráce mezi organizacemi zabývajícími se integrací imigrantů, univerzitami a imigranty samotnými (16).

Několik univerzit a institucí, které pracují s uprchlíky, spojilo své dosavadní zkušenosti za účelem nalezení nové metody integrace imigrantů a uprchlíků. Mezi univerzity, jež se do projektu aktivně zapojily patří: Hanzehogeschool (Groningen, Nizozemí), Jihočeská univerzita (České Budějovice, Česká republika) a Den Sociale Højskole (Odense, Dánsko). A mezi organizace podílející se na projektu patří: Humanitas, Loggerconsult, a CMO, všechny z Groningenu, Nizozemí a Charita Praha v České republice (16).

Dánská, nizozemská a česká a další evropské společnosti jsou organizovány způsobem, který znamená pro mnoho imigrantů překonání mnoho bariér, aby se mohli stát rovnocennými členy společnosti a být její součástí jako občané. Omezující práva a regulace a xenofóbní přístup nativních občanů na jedné straně v kombinaci s nedostatečnou znalostí jazyka imigrantů a nedostačující znalostí nové země a její kultury na druhé straně musí být řešeny nebo zvládnuty (16). Imigranti přicházejí do nové země, protože hledají lepší život. Museli však opustit své sociální sítě rodiny, přátel, kolegů a dalších. Jak pro imigranty, tak pro zbytek společnosti je výhodné plně využít potenciál všech občanů k lepšímu začlenění imigrantů do společnosti.

Imigranti i hostitelská společnost musí učinit určité kroky. Metody jsou obsahově sestaveny podle tří hlavních potřeb imigrantů v rámci jejich integračního procesu: základní potřeby, praktické, sociální a emoční potřeby, potřeba dosažení určité kvality života a potřeba změny přijímající společnosti, která musí být učiněna (16).

1.10.2 Metoda koučování

Původní význam slova kouč je užíváno ve vztahu k trenéru sportovního družstva. Jeho úkolem je společně s hráči naplánovat takovou strategii, jež by tým dovedla k vítězství (7). Kouč si zachovává přirozený odstup, proto může řešit většinu problémů s větším nadhledem než samotní hráči.

Jak uvádí Logger, koučování je proces, ve kterém kouč (pod nímž bychom si zde mohli představit sociálního pracovníka) společně s klientem volí takové postupy a metody, které klienta dovedou k požadovaným cílům v oblasti vzdělání, práce, rodinného a sousedského života. Kouč provází klienta do té doby, než se klient sám stane soběstačným v řešení problémů spojených s integrací.

Proces koučování

Koučování znamená podporovat někoho, aby došel od A (výchozího bodu) k B (cíli) co nejlepším způsobem přiměřeným pro danou osobu a to s minimálním úsilím a maximálními výsledky. Kouč a klient jdou po cestě spolu. Scházejí se v určitých intervalech a na nich se dívají zpět i dopředu. V době mezi těmito schůzkami realizují klient i kouč opatření, která si společně na schůzkách ujednali. Častost schůzek by měla být naplánována tak, aby mezi nimi bylo dost času i na provedení společně ujednaných záležitostí. To je nutné pro plynulé dosahování klientových cílů. Pokud by mezi schůzkami byla příliš dlouhá doba, mohl by se proces stanovování postupných kroků rozplynout v každodenním shonu a ztížit tak proces integrace.

Na počátku musí kouč a klient provést společně analýzu a diagnózu výchozího bodu: jaká jsou klientova přání a požadavky, jaké schopnosti a slabiny má. Pro kouče je důležitá znalost těchto informací ke stanovení realistických cílů a způsobu dosažení těchto cílů. V tomto procesu kouč i klient uvažují o zkušenostech klienta, ujednávají, jaké budou klientovy další kroky pro nadcházející období a zamýšlejí se nad tím, co

bude asi snadné a co obtížné (15). Na příští schůzce zhodnotí, jak dopadlo období mezi schůzkami, což bude základem pro vytváření nových plánů na postup v následujícím období (16). Vždy je tedy o čem hovořit a uvažovat. Pokud se klientovi něco nepodařilo, je možné, že byl úkol příliš těžký nebo že ho prováděl nesprávně, takže důsledkem mohou být pomalejší kroky a rozdílné přístupy k další praxi (38). Pokud byly úkoly naopak zvládnuty velmi snadno, je možno stanovit pro příště více větších úkolů (16).

Celý proces má kognitivní, afektivní aspekty, ale i aspekty behaviorální. Všude ve společnosti se s imigranty jedná, jako by byli ve svém životě před příchodem do nové země ničeho nedosáhli a pozornost je zaměřena na to, co ještě nevědí. V důsledku toho si imigrant připadá jako „nikdo“. Je proto velmi důležité skoncovat s tímto ponižováním a pomoci mu zase na nohy tím, že se ho zeptáme, jaké schopnosti a zdroje získal ve své vlasti. Imigrant zmapuje tedy svou autobiografii a znovu si uvědomí své schopnosti a potenciály. Stane se znovu vlastníkem své minulosti a může pociťovat hrdost (16). Odhalí rozdíly a podobnosti se svou minulostí a přítomností. I přes to, že se cítí nejistý a bojí se kontaktů s cizími lidmi, ví, že si o tom teď může promluvit s koučem; jeho sebedůvěra vzroste a on sebere odvahu a kontaktuje druhé (15).

Postoje, znalosti a dovednosti kouče

Provádění procesu koučování záleží na kombinaci postoje, znalostí a dovedností kouče. Kladný postoj je lákavý, motivující a podpůrný a vytváří u klienta pocit důvěry. Postoj kouče není viditelný jako takový, ale lze jej odvodit z jeho chování. Znamená to, že organizace, které zaměstnávají profesionální i dobrovolné kouče, jsou úspěšné pouze tehdy, když vytvoří čas a prostor pro zlepšování znalostí a dovedností svých zaměstnanců (16). Zásadní význam má zvláštní školení a systematický dohled neboli „intervize“ mezi kolegy, pokud možno jednou měsíčně nebo každých čtrnáct dní (16).

Základní postoj koučů by měl být směsicí úcty, zaujatého aktivního i pasivního naslouchání, podpory a nadšení i schopnosti otevřít se druhému. Otevřenost rovněž zahrnuje schopnost přeformulovat situaci. Nebát se používat svůj obvyklý smysl pro humor, být jednoduše sami sebou. Kouč by měl být schopen na požádání říci i něco o sobě. Pro kouče je darem, když klient hovoří o „naší spolupráci“ (16). Kouč, který zakládá své úvahy na předpokladu: „ten člověk ode mě něco chce“, by takový rozhovor nemohl vést (15). Nikdy by neměl přijímat ukvapené závěry založené pouze na jednom předpokladu.

Instruktoři musí znát systematiku metody nebo modelu, který extenzivně používají, a zároveň musí mít povědomí o potřebných dovednostech. Tyto znalosti jsou základním předpokladem pro to, aby si s metodou mohli hrát, aby ji mohli považovat za páteř, která podepírá flexibilní pohyb, a přizpůsobovat ji průběžně situaci klienta (16). Kouč by neměl být příliš flexibilní a zcela se odchytil od cílů, ale také by neměl lpět na modelu tak tvrdošijně, v němž člověk svírá sebe i klienta (15).

Mnoho cizinců přichází, protože politicky hájili určité věci. V důsledku toho je jejich politický postoj zásadní součástí jejich vlastní identity. Koučové by měli být schopni jim pomáhat a zaujímat nestranný postoj. Situace jako například války v Súdánu, Kosovu, Iráku, Afghánistánu se nedají přehlížet a způsobily celou řadu emocionálních reakcí (16). Uprchlíci jsou často z různých kmenových, náboženských nebo politických skupin z téhož kraje a mají k sobě nepřátelský postoj, proto je důležité naslouchat příběhům, které uprchlíci vyprávějí, a netrpět předsudky. Je také důležité nevnučovat jim explicitní normy (16). Tím, že budeme hovořit na obecné úrovni o lidských hodnotách a diskutovat o tom, že každý člověk má své dobré a špatné stránky, bude diskuse efektivnější (15).

Reflexe a závěr

Všichni sociální pracovníci a dobrovolníci, kteří se účastnili zkušební fáze projektu :” Integrace imigrantů a uprchlíků”, uvedli, že proces koučování je zásadní. Všichni imigranti účastníci se projektu a členové kritického panelu zdůrazňovali význam „dobře vybavených“ profesionálů i dobrovolníků (16). Na druhé straně se integrační politika ustavičně mění a s ní i vládní pravidla a předpisy pro organizace zapojené do integračního procesu. Pravidla jsou čím dál přísnější, a tak organizace předepisují striktněji svým zaměstnancům co dělat a co ne (16). Navíc přísná politika přijímání uprchlíků způsobila obrovský pokles počtu nových uprchlíků. Existuje rovněž výrazná politika odrazování tradičních imigrantů. Tento pokles znamená snižování financí, které mohou organizace využívat (15). Ty pak musí dávat výpověď zaměstnancům a řešit i jejich případy.

1.10.3 Metoda vytváření sítí (networking)

Cílem vytváření sítí je vybudovat a udržovat síť lidí, kteří imigrantovi účelně pomohou k dosažení jeho cílů. Více než 60% volných pracovních míst je naplněno prostřednictvím neformálního vytváření sítí (16). Koučové kladou důraz na získávání kontaktů s lidmi, kteří mají podobné vzdělání a zájmy týkající se povolání jako imigranti a jsou schopni tzv. otevřít jim dveře. Čím více kontaktů, tím je rychlejší a lepší integrace.

Úloha vytváření sítí

Funkce sítí jsou následující: emocionální útěcha, praktická podpora, podpůrné informace a zpětná vazba. Charakteristiky dobrého vytváření sítí kontaktů jsou:

- Velikost: měla by být dostatečně velká. V severní Evropě má každý průměrný jednatel 7 – 10 osob ve svém vnitřním intimním kruhu (rodina a přátelé) a zhruba

20 – 30 známých/přátel/kolegů. V jižní Evropě mají lidé více sociálních kontaktů s příbuznými.

- Podstata vztahu: intenzivní a oboustranné
- Délka trvání vztahu: čím delší, tím lepší
- Hustota vytvořené sítě kontaktů: Hustotou máme na mysli množství oboustranných kontaktů v rámci sítě. Je-li hustota velká, každý každého zná, což je dobré pro emocionální a praktickou podporu, síť je více méně uzavřená. K tomu, aby bylo možné získat různé informace, by hustota sítí měla být nízká. Jednotliví členové pak mají také kontakty mimo danou síť. V sítích s nižší hustotou je možné rozšířit svou síť kontaktů mnohem snadněji a síť je rozmanitější.
- Různorodost členů sítě by měla být vysoká, aby byl lepší přístup k různorodým informacím i k osobám z různých společenských kruhů.
- Dostupnost sítě by měla být dobrá. To znamená přístupnost dle geografické vzdálenosti, telefon, email, atd.

Fáze provedení

Vytváření sítí je možné jen tehdy, když participant ví, jak komunikovat, dokáže mluvit o sobě a pokládat zajímavé otázky ostatním. Základem toho je sebejistota a vědomí, že má ostatním co říct. Vytváření sítí začíná zamyšlením se nad tím, co participant chce a pak, jak si vybrat osoby (kontakty) a to ve dvou krocích:

1. Pomocí brainstormingu (znamená sepsání všech myšlenek a nápadů, které vznikají na základě kreativního toku souvislostí bez jakéhokoliv kritického výběru, protože to by tok myšlenek a nápadů omezilo) se pokusí imigrant vypracovat seznam témat, ve kterých chce získat informace o osobách (kontaktech), které mohou být nápomocné.
2. Vybrat si dle kritéria ochoty a užitečnosti. Při navazování kontaktů by měl brát imigrant v úvahu jejich užitečnost, jinak řečeno, kontakty musí vlastnit určité mocné

zdroje, aby imigrantovi mohly pomoci. Jejich moc se může skládat z nových informací nebo participanta mohou seznámit s dalšími důležitými osobami nebo mohou zařídit, aby se věci pohnuly tím správným směrem (19).

Během dalších schůzek po pohovoru participantů podávají zprávu o tom, jak tyto kontakty vznikly, a jak mohou být udržovány. Jména těchto osob a získané informace jsou psány na papír a kouč spolu s klientem zvažují různé způsoby dalšího kontaktu (16).

Vytváření sítí můžeme rozdělit na orientované a cílevědomé vytváření sítí (16). Rostoucí strategicko-taktické a systematické sítě rozšiřují participantův akční rádius. Široká orientace je vždy prvním krokem začínajícího vytváření sítí, obzvláště v případě imigrantů. Běžná praxe s imigranty bývala následující: pokud imigrant uvidí jednu možnost (často nereálnou), tato možnost se stane jeho jediným cílem (a často bývá nevalně připraven). Tento pokus nebude úspěšný a imigrant bude frustrovaný a demotivovaný, protože přece zkusil „všechno“ v této zemi (16). Lepší je vyzkoušet minimálně deset kontaktů, které by mohly být vhodné. Neúspěch se lépe překonává, pokud existují další alternativy. Jakmile se participant této myšlenky chytí, je mile překvapen velkým počtem možností. Budoucí horizonty se rozšíří (16).

Cílevědomé vytváření sítí může být aplikované v případech, kdy klient již zná své vlastní schopnosti. I když je mnohem více zaměřen na specifické cíle, vytváření sítí zůstává nezbytným v širším rámci (15).

Reflexe a závěr

Čím více kontaktů v různých oblastech společnosti, tím více znalostí a názorů je možné získat (10). Navázané kontakty jsou založeny na běžných zájmech, takže imigranti a původní obyvatelé se spolu seznámí a jsou často překvapeni, že sdílí stejné hodnoty, zatímco předtím, než se znali, viděli pouze rozdíly. Seznámení se usnadní

cestu k oboustrannému porozumění a respektu (36). Zůstat v kontaktu a se zaměřením na běžné zájmy také vyžaduje oboustranně se přizpůsobit.

Znát lidi znamená podílet se na jejich vlivu. Vytváření sítí je zaměřeno na získání co největšího možného počtu kontaktů a získat tak přístup k širokému spektru sociálních vrstev (11). Více záležitostí je zařízeno neformálně než oficiálně pomocí pravidel a regulací (12). Učit se, jak neformálně vytvářet a udržovat sítě, umožní imigrantovi, aby se stal schopným hercem, který ví, jak zahrát svou roli na jevišti (16). Podělení se o vliv znásobí moc a zároveň vliv obou.

1.11 Poradna pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích

Poradna pro uprchlíky a migranty funguje od roku 1994 (40). Jejím úkolem je především koordinace pomoci cizincům na území českobudějovické diecéze, realizace konkrétních projektů, podpora a rozvoj projektů pomoci cizincům v nouzi.

Služby poskytuje poradna bezplatně:

- krátkodobě pobývajícím cizincům,
- dlouhodobě usazeným cizincům,
- žadatelům o azyl,
- azylantům (6).

Stěžejní službou poradny je poskytování sociálně-právního poradenství cizincům všech pobytových režimů. Kvalita právního poradenství se zvýšila v roce 2004, kdy začala poradna spolupracovat s externím právníkem v oblasti poskytování poradenství v oblastech práva cizinců, migrantů, azylantů a uprchlíků (6).

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce č.1

Cílem diplomové práce je zmapování míry integrace klientů, tedy imigrantů a azylantů v českobudějovickém regionu ve spolupráci s Poradnou pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích.

2.2 Dílčí cíl

Zmapování míry integrace klientů poradny, tedy imigrantů a azylantů v českobudějovickém regionu ve spolupráci s Poradnou pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích za použití vybraných nových metod integrace.

3. Metodika

3.1 Použité metody

V rámci kvalitativního výzkumu byla jako technika sběru dat použita metoda rozhovoru a pozorování. Klíčovou metodou pro zdroj informací byl rozhovor. Rozhovor byl z počátku řízený jednostranně, sama jsem rozhovor musela vézt. Používala jsem zpravidla otevřených otázek a pouze pro upřesnění informací jsem používala uzavřené otázky, které doplnily dle mého plánu rozhovor. Měla jsem předem připravené okruhy témat ke kterým jsem kladla otázky. Jako východisko pro získ potřebných informací sloužily vybrané nové metody integrace. Konkrétně to byla metoda koučování a metoda vytváření sociálních sítí.

Pozorováním klientů při rozhovorech jsem vysledovala skutečnosti, které posloužily jako jeden z nástrojů pro formování otázek. Případně jsem pozorovala jak se mění jejich chování k mé osobě. Dále jsem vnímala, jak se mění postoj respondentů na mé kladené otázky a hlavně jak se vyvíjí vztah mezi mnou a respondentem.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Zkoumaný soubor tvoří vybraní klienti Poradny pro uprchlíky a migranty v Českých Budějovicích. Konkrétně dvě ženy ukrajinské a jeden muž arménské národnosti. Respondenty jsme volila na základě jejich souhlasu s cílem výzkumu v mé diplomové práci.

Výzkum probíhal v období od dubna roku 2006 do července roku 2007.

3.3 *Vlastní realizace výzkumu*

Výzkum probíhal v období dubna 2006 do července 2007. Pro lepší orientaci jsem výzkum rozdělila do 3 částí.

První část: duben 2006 – „navázání kontaktu“

Nejprve jsem zašla do zmíněné poradny a pracovnícím sdělila svůj záměr, provést ve spolupráci s poradnou kvalitativní výzkum s vybranými klienty. Pracovnice projevíly ihned v počátku naší spolupráce velikou ochotu. Nabídli mi účast na menší exkurzi pracovištěm a začali mě postupně zasvěcovat do problematiky k danému tématu. Zároveň jsme dohodli a upřesnili podmínky naší spolupráce.

Pracovnice poradny sehrály na počátku roli „prostředníků“ mezi mnou a vybranými klienty poradny. Nejprve oslovili několik svých klientů a nabídli jim účast na výzkumné části mé diplomové práce. Pokud klient souhlasil přizvali mě pracovnice na jejich schůzku s dotyčným klientem a osobně jsem ho požádala o spolupráci na výzkumu. Až poté, co klient souhlasil, požádala jsem ho o telefonní číslo a začali jsme si domlouvat pomocí telefonátů, nebo textových zpráv další schůzky.

Druhá část: květen 2006 – duben 2006 – průběh schůzek

V této části jsem se zaměřila na samotné rozhovory s respondenty. Schůzky se odehrávaly v poradně, kde mi pracovnice po předchozí domluvě času schůzky poskytly po dobu setkání s klientem místnost, kde jsme nebyli po dobu rozhovoru nikým rušeni. Jako místa schůzek jsem zvolila poradnu záměrně. Právě prostor Poradny pro uprchlíky a migranty představoval neutrální prostor a klienti se dle mých předpokladů cítili bezpečněji, protože měli k poradně a pracovnícím důvěru. S každým klientem jsem se scházela výhradně odděleně, nikdy jsem nemluvila s dvěma klienty zároveň. Což zajišťovalo originalitu rozhovoru.

Třetí část: květen 2007 – červen 2007

V poslední části výzkumu jsem se snažila doplnit kasuistiky o podrobnější informace. Dále jsem se snažila vyhodnotit míru integrace zkoumaného souboru podle vytvořených hodnotících škál. Každá mnou vytvořená škála tvoří 5 stupňů od nejlepšího po nejhorší.

Hodnotící škála pro jazykové dovednosti:

(dále jen Škála č.1)

1. klient hovoří naprosto plyně česky, má bohatou slovní zásobu
2. klient hovoří česky na dobré úrovni, má dostatečnou slovní zásobu
3. klient mluví česky s patrnějšími problémy, je schopen se domluvit na běžné komunikační úrovni
4. klient mluví s většími obtížemi a s plným přízvukem, špatně se vyjadřuje a míra porozumění je nedostatečná
5. klient hovoří špatně česky, slovní zásoba je chudá, porozumění je také špatné

Hodnotící škála pro míru integrace v zaměstnání:

(dále jen Škála č.2)

1. klient pracuje v zaměstnání odpovídající jeho kvalifikaci, práce naplňuje klientovy představy o vhodném zaměstnání, platové podmínky zcela odpovídají odvedené práci
2. klient pracuje na nižší pozici, která neodpovídá jeho kvalifikaci, ale za vhodných platových podmínek; práci si dokáže najít sám bez větších potíží
3. klient pracuje za přiměřených pracovních podmínek; práci si hledá obtížněji
4. klient často střídá zaměstnání; pracuje za minimální mzdu; se zaměstnáním není spokojený
5. klient pracuje v obtížných pracovních podmínkách a většinou ilegálně; obtížně hledá jakékoliv zaměstnání

Hodnotící škála pro zmapování sociální sítě:

(dále jen Škála č.3)

1. klient má více než 20 kontaktů (přátelé, známí, kolegové), vztahy jsou oboustranné a intenzivní s delší dobou trvání, hustota sítě je různorodá se snadnou dostupností kontaktů, klient aktivně a přirozeně navazuje další kontakty bez pomoci třetí osoby.
2. klient má alespoň 15 kontaktů se kterými se snaží udržovat intenzivní oboustranný vztah, dostupnost kontaktů je dostačující, klient se snaží navazovat kontakty sám.
3. klient má alespoň 10 kontaktů se kterými se snaží občas setkávat
4. klient má přibližně 5 kontaktů, intenzita vztahů je mělká, dostupnost kontaktů je špatná, klient navazuje nové kontakty sám velice obtížně, potřebuje pomoc třetí osoby

klient nemá prakticky žádný kontakt, navazuje je velice obtížně

4. Výsledky

kasuistika č.1 Paní V

Statut:

Paní V je „Volyňská Češka“. V České republice žije 3 roky. Vzhledem k jejímu původu stačilo po příjezdu do České republiky prokázat svůj původ na příslušném krajském úřadě a byl jí uděleno rozhodnutí o možnosti trvalého pobytu po dobu 10 let. O získání českého občanství již neusiluje. Trvalý pobyt považuje za dostačující, protože je již prý „stará“.

Nejstarší syn paní V žije v České republice od roku 1993 a v roce 1995 úspěšně získal české občanství.

Jazykové dovednosti:

S paní V jsem se poprvé potkala v Poradně pro uprchlíky a migranty při diecézní charitě v Českých Budějovicích. Do poradny přišla společně se svým synem. Pozdravila jsem se s nimi a v krátkosti jí objasnila důvod mé návštěvy poradny. Paní V projevila bez dlouhého otálení souhlas s podílením se na výzkumu do mé diplomové práce. Domluvili jsme si tedy další schůzku.

Již při prvním rozhovoru s paní V jsem byla překvapena jak plynule a srozumitelně se vyjadřovala. Mluvila vznešeným stylem, používala rozvinutých vět, ale zároveň neodbíhala od tématu. S naprostou jistotou v hlase odpovídala na kladené otázky. Myslím, že velký vliv na jazykové schopnosti paní V mělo rodinné prostředí. Přesto že celý život strávila na Ukrajině, od dětského věku mluvila česky i ukrajinsky.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.1:

Myslím, že jazykové schopnosti a porozumění paní V jsou na výborné úrovni již od dětství. Pobyť na českém území na další zlepšení nebude mít patrnější vliv. I přes svůj pokročilejší věk si stále zachovává širokou slovní zásobu, kterou při rozhovoru aktivně využít. Má také příjemný hlas, se kterým dokáže výborně pracovat. Po celkovém subjektivním zhodnocení lze paní V zařadit do prvního stupně škály č.1.

Zaměstnání:

Paní V zůstala převážnou část svého života věrná jedné profesi. V roce 1954 dokončila Vysokou školu chemickou v Kyjevě. Ihned po té nastoupila do chemické laboratoře Onkologického ústavu. Po 5 letech promovala na kandidáta chemických věd a stala se vedoucí laboratoře. Po několika letech práce ve vedoucí pozici vyměnila paní V laboratoř Onkologického ústavu za chemickou laboratoř Vědeckovýzkumného ústavu komunálních služeb. Zde pracovala až do důchodového věku.

V roce 1985 odešla paní V do důchodu. Ovšem podle jejích slov se jí nesmírně po práci stýskalo. Proto se rozhodla vrátit do Onkologického ústavu, kde kdysi začala svou vědeckou kariéru. Vzhledem ke zhoršujícím se problémům s očima se však nevrátila paní V do aktivní vědecké práce, ale vypomáhala v organizačním oddělení střediska radiační medicíny. Po zhruba 10 letech odešla již natrvalo do důchodu.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.2:

Práce paní V vždy hodně bavila. To mi ostatně potvrdila hned při první zmínce o zaměstnání. Velmi barvitě mi několikrát popisovala práci v laboratoři, kde se zabývala výzkumem rakovinotvorných prvků. Často vzpomínala i na kolektiv blízkých spolupracovníků - chemiků a lékařů. Po celkovém subjektivním zhodnocení paní V a jejího dřívějšího přístupu k zaměstnání ji lze zařadit do prvního stupně škály č.2

Sociální síť a trávení volného času:

Jak jsem se již zmínila, od roku 1995 je paní V již plně v důchodu. Po příjezdu do české republiky se proto snažila nalézt vhodnou denní náplň přiměřenou jejímu věku.

Při naší první schůzce povídala, že začala navštěvovat klub důchodců, který každý den vždy v odpoledních hodinách. Členové klubu a její syn se snachou jsou jedinými blízkými paní V. Zpočátku si ale moc s ostatními členy nerozuměla. Podle slov paní V se většina členek bavila jen o vaření a o vnoučatech. Nebyla zvyklá se bavit o těchto tématech na Ukrajině se svými vrstevníky ani se členy rodiny. Paní V si myslela, že si bude moci popovídat o cestování, nebo o historii. Domnívala se, že budou ostatní rádi poslouchat vyprávění o životě na Ukrajině. Protože nemohla jako mladá moc cestovat, chtěla se od ostatních dozvědět také na oplátku zajímavosti o zemích, kam se nikdy nemohla podívat. Bohužel nenalezla u ostatních pro toto téma pochopení.

Při dalších setkáních jsme společně přemýšleli, jak by mohla paní V lépe zapadnout do kolektivu. Poradila jsem jí, aby ukázala ostatním členkám pár ukrajinských receptů. Začala se tedy více bavit s ostatními o vaření a dokonce si začala vyměňovat s jinými členkami recepty.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.3:

V současné době je v klubu spokojená, začala dokonce přispívat do debaty svými zkušenostmi s jinými recepty, nebo dokonce přinese ostatním ochutnat její výrobky. Konečně se cítí součástí kolektivu a navenek působí spokojeně. S jednou členkou klubu se staly dokonce velmi blízkými přítelkyněmi. Stýkají se spolu i mimo klub. V současné době také spolu navštěvují podvečerní posezení s dechovou hudbou. Ráda poslouchá českou hudbu, vždy ji „zahřeje u srdíčka“. Po celkovém subjektivním zhodnocení paní V a jejího začlenění do kolektivu v klubu důchodců ji lze zařadit do druhého stupně škály č.3

Jak jsem se již také zmínila, zajímá se paní V také o historii. V současné době pracuje na písemné podobě historie svého rodokmenu. V knize zmiňuje i osud několika dalších rodin, které odešli na Ukrajinu.

Osobní historie:

V úvodu jsem psala, že paní V má ukrajinské občanství. Narodila se na Ukrajině v Kyjevě českým emigrantům. Od dětského věku proto mluvila naprosto plynně česky i ukrajinsky. Podle jejích slov doma na Ukrajině stále panoval „český duch“. V Kyjevě bydleli v klidné části města, kde žilo více původem českých rodin. Stále proto dodržovali české zvyky, zejména při oslavě Velikonoc dodržovala rodina české tradice.

V polovině 80. let stála paní V a její syn u zrodu Spolku sdružení Čechů z Volyně. Spolek založili v české osadě Zubovština, která se nacházela zhruba 100 km východně od Kyjeva. Spolek dostal naprosto odpovídající název „Česká a Slovenská kulturně osvětová společnost J.A. Komenského na Ukrajině“. Jako členka spolku se účastnila různých přednášek, které spoluorganizovala v rámci spolku. Mezi další činnosti spolku patřilo obnovení školy v kolonii. Ve škole učili převážně čeští učitelé. Se spolkem aktivně spolupracovala dokonce i pracovnice československého velvyslanectví. Velmi se podílela právě na vzniku „české školy“ v Zubovštině.

Bohužel nic netrvá věčně a spolek asi po 6 letech od vzniku postupně přestal nefungovat tak jako na začátku. Podle slov paní V na to mělo vliv i odvelení velvyslankyně do Kazachstánu a také politický převrat v Rusku. Navíc syn paní V zdědil německé příjmení po svém otci a dostával se častěji do konfliktu se spoluobčany. Podle slov paní V se stejně nikdy na Ukrajině „nenašel“ a toužil odjet do České republiky. V roce 1993 tedy odjel a v roce 1995 mu bylo uděleno české občanství. Paní V ho v České republice několikrát navštívila, ale natrvalo přesídlila až v roce 2004.

Shrnutí:

Paní V je také velmi přizpůsobivá a nesmírně energická žena. Působí jistě na okolí velmi sympatickým dojmem, dokáže velmi zaujatě a aktivně naslouchat lidem, což jistě ocení její přátelé z klubu. I když dosáhla vysokého vysokoškolského vzdělání působí skromně a nad nikoho se nepovyšuje.

Volný čas tráví ráda ve společnosti lidí, kterou aktivně vyhledává. Tím myslím právě ono členství v klubu důchodců. Trochu mě mrzí, že v klubu nenašla pochopení u ostatních členů se svými vědomostmi o české a ukrajinské historii.

Doporučení:

Navštívila jsem multikulturní centrum pro cizince, kde jsem se vedoucí centra zmínila o paní V. Díky svému velkému charismatu by se mohla paní V stát významnou posilou centra. Do budoucna by mohla vytvořit v centru menší spolek, a snažit si navzájem pomoci v otázkách integrace. Největší devizou paní V je výborná znalost českého i ukrajinského jazyka, energičnost a také to, že má podobné zážitky jako klienti centra.

Jediným problémem, který může narušit tuto spolupráci je zdravotní stav paní V. Bohužel se jí zhoršuje zrak a na jaře prodělala operaci očních kanálků. Operace dopadla dobře, ale zrak se může nadále zhoršovat. Budu doufat i za paní V, že jí bude zdraví i nadále sloužit jako dopsud.

kasuistika č.2 Pan A

Statut:

Při naší první schůzce žil pan A v České republice již 12 let. Podle zákona o azylu platného v roce 2006, měl pan A po 10 letech nepřetržitého pobytu na našem území nárok na trvalý pobyt. Bohužel pro pana A po 8 letech pobytu odjel zpět do Arménie navštívit příbuzné a přerušil tak požadovanou dobu 10 let.

Po změně zákona a zkrácení nepřetržité doby pobytu na 5 let, bylo uděleno panu A kladné rozhodnutí o trvalém pobytu. Od té doby shromažďoval potřebné dokumenty pro absolvování dalšího kroku a to získání českého občanství, aby mohl získat český pas. . Panu A totiž za rok a 2 měsíce (počítáno od července 2007) vyprší platnost pasu a o nový arménský žádat nemůže z toho důvodu, že by se tímto krokem stal v Arménii nežádoucí, protože se jako její občan vyhnul odchodem do České republiky základní vojenské službě. Získání českého pasu je pro pana A také otázkou jeho další existence, protože bez něho by se mu Česká republika stala vězením.

Jazykové dovednosti:

Pan A žije v České republice od svých 11. narozenin. Společně se svojí maminkou přijel v roce 1994.

Česky se pan A začal učit již v přijímacím centru v pobytovém táboře. Z pobytového tábora odjeli rovnou na jih Čech do malé vesničky poblíž Netolic. V Netolicích začal navštěvovat základní školu. Spolužáci mu pomohli překonat jazykovou bariéru a chovali se k němu od prvního dne velice přátelsky. Během 2 let mluvil již plynule česky.

Při našem prvním setkání jsem byla velmi příjemně překvapena jazykovým projevem pana A. Na našem území žije již 13 let a jeho čeština byla perfektní, bez sebemenšího náznaku přízvuku. Velmi mě překvapila také slovní zásoba, pomocí které se vyjadřoval. Při kladení otázek zcela porozuměl jejich obsahu a odpovídal naprosto k věci. Při rozhovoru na určité téma neodbíhal od tématu a odpovídal celými větami.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.1:

V průběhu dalších setkání s panem A jsem nezaznamenala žádné změny v porozumění a jazykových schopnostech. Myslím, že pan A mluví česky jako rodilý mluvčí. Asi bych těžko hledala i nepatrné chybičky v jeho mluveném projevu. Po celkovém zhodnocení jazykových dovedností lze pana A zařadit do prvního stupně škály č.1.

Vzdělání a zaměstnání:

Jak jsem se již zmínila, pan A se přistěhoval když mu bylo **11 let**. Začal navštěvovat základní školu v Netolicích. Nastoupil do nižšího ročníku, než do kterého by chodil v jeho vlasti. Hned od prvního dne si začal rozumět se svým sousedem i ostatními spolužáky. I na učitele si občas rád vzpomíná. Hodně mu též ze začátku pomáhali.. Také dodnes rád pořádá se spolužáky třídní srazy.

Střední školu navštěvoval již v Českých Budějovicích a přes týden bydlel na internátě. Vybral si střední zemědělskou a veterinární školu. Tento obor však pana A příliš nezaujal a moc ho nebavil. Původně chtěl jít na střední vojenskou školu, ale bohužel ke studiu na této škole potřeboval české občanství, které neměl. Střední školu každopádně vystudoval bez větších komplikací a zakončil úspěšnou maturitou.

Když jsem se s panem A setkala poprvé, provozoval společně se svou maminkou v Českých Budějovicích stánek s rychlým občerstvením, kde byly k dostání i arménské

speciality. Práce ve stánku pana A bavila, ale trochu si stěžoval na nepravidelný příjem peněz a vysoké pracovní vytížení.

Po půl roce od našeho prvního setkání se rozhodnul stánek zavřít a najít si práci s pevnou pracovní dobou a stálým platem. Práci nehledal dlouho. Hned po uzavření stánku, nastoupil do jednoho českobudějovického podniku na pozici skladníka. Tato práce mu vyhovovala více. Začal pracovat s počítačem a navíc na směny.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.2:

V současné době stále pracuje jako skladník. Pracuje 4 dny 12 hodin denně a pak má 3 dny volno. Vyhovuje mu, že si ve dnech volna může lépe zařizovat soukromé věci. Práce ho totiž již tolik nebaví. Vadí mu stereotypnost a snaží si najít práci v jiném oboru. Říká, že by ho bavila práce obchodního zástupce. Po celkovém zhodnocení přístupu k zaměstnání lze pana A zařadit do druhého stupně škály č. 2.

Myslím, že o práci obchodního zástupce pan A opravdu stojí. Chce nadále pokračovat ve vysokoškolském studiu a vylepšit si tak kvalifikaci a rozšířit své pracovní možnosti. Chce se přihlásit na dálkové studium na zemědělskou fakultu Jihočeské univerzity a vybral si obor obchodní podnikání,.

Ve svém volném čase si přivydělává pečením tradičního arménského pečiva, které peče spolu s maminkou a které dodává do vybraných českobudějovických čajoven.

Sociální síť a trávení volného času:

Poprvé jsem se s panem A setkala ještě v jeho bývalém rychlém občerstvení (asi bych napsal kde bylo..). Podle chování některých zákazníků k němu jsem již vytušila, že sociální síť pana A je poměrně hustá. Tuto mou domněnku mi potvrdil při naší další schůzce. Pan A se mi svěřil, že má velké množství známých. Nejbližší přátelé však tvoří

malý okruh. Tento okruh je převážně tvořen spolužáky ze základní školy. Pan A považoval za velkou výhodu, že navštěvoval základní školu v malém městě, jako jsou Netolice. Spolužáci se chovali přátelsky a vzali ho rychle mezi sebe.

V průběhu schůzek se zmiňoval, že pořádají s přáteli pravidelné schůzky, na které se vždy moc těší. Během letního období se scházejí jednou do měsíce na zahradě a společně grilují. Při špatném počasí a v zimních měsících se scházejí v příjemném prostředí jedné budějovické čajovny. Myslím, že pan A je společenský člověk, který se cítí dobře mezi lidmi. Několikrát jsem pana A potkala v podvečerních hodinách v centru města ve společnosti známých.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.3:

Jedním z koníčků pana A, kterým tráví rád část svého volného času, je četba krásné literatury. Knihy čte v českém i arménském jazyce. V poslední době převážně v českém jazyce, protože v arménštině nejsou prakticky k dostání. Pár knih ve svém rodném jazyce se mu však podařilo uchránit. Kromě četby má rád filmy – hlavně německé a ruské produkce s válečnou tematikou, zaměřené zvláště pak na období druhé světové války. Po celkovém zhodnocení pana A a jeho rozsáhlé sociální sítí ho lze zařadit na první stupeň škály č.3.

Aby se udržoval v dobré fyzické kondici, chodí přes léto pravidelně každé úterý večer hrát se svými přáteli fotbal do Stromovky.

Osobní zkušenost:

Pan A žije v České republice již 14 let. Se svou maminkou přijel ještě v raném dětském věku. Pamatuje si, že spolu s maminkou strávili 3 měsíce nejprve v přijímacím středisku v karanténě a v pobytovém táboře přibližně asi rok. V táboře chodil i do školy, ale nelíbilo se mu tam.

Původně chtěli z Arménie odejít do jiné země. Ve Španělsku žije strýc pana A a bratr jeho maminky. Původně měli tedy v úmyslu dojet právě až do zmiňovaného Španělska.

Nakonec ale zůstali v České republice. Ani on, ani maminka nelitují, že nakonec zůstali v České republice. Doposud se neseťkal s třeba jen sebemenší narážkou nebo poznámkou ohledně původu.

Shrnutí:

Již po prvních schůzkách s panem A jsem musela konstatovat, že je ve všech oblastech integrován. Podle mého názoru se pan A jen nepatrně odlišuje svým trochu exotickým obličejem. Jinak mluví česky naprosto suverénně a bez náznaku přízvuku. Troufám si říci, že mluví dokonce česky lépe než kdejaký rodilý mluvčí. Hned po první schůzce jsem byla překvapena bohatou slovní zásobou a stylem vyjadřování.

Myslím, že i okruh známých a přátel je v porovnání s člověkem jeho věkové kategorie naprosto srovnatelný až bych dokonce řekla, že sociální síť pana A je obdivuhodně hustá. Pan A byl, je a bude pro svou přátelskou povahu v kolektivu oblíben. Působí přátelsky a je také velmi spolehlivý.

Největší podíl na míře integrace však podle mého názoru má pobyt na našem území již od útlého dětství. Velký vliv také měla kladná zkušenost se spolužáky na základní škole. To, že ho přijali mezi sebe bez různých narážek a předsudků ohledně země jeho původu.

Doporučení:

Jediné co bych mohla pro pana A udělat je pomoci mu splnit si ještě jeden sen. Chtěl by ještě vystudovat vysokou školu. Nabídla jsem proto panu A pomoc při přípravě na přijímací řízení z matematiky a anglického jazyka.

kazuistika č.3

Jazykové dovednosti:

Paní B žije v České republice 6 let. Český se začala učit až po příjezdu do Česka, konkrétně v přijímacím středisku pro žadatele o azyl.

Když jsem se setkala s paní B poprvé, žila tu již 4 roky. Myslím, že její aktivní znalost českého jazyka odpovídala době pobytu na našem území. Při našem prvním rozhovoru mluvila tiše a jednoduše a s poměrně silným východním přízvukem. Občas si špatně vybavovala některá slova a nejprve mi je řekla ukrajinsky. Snažila jsem se proto mluvit pomalu a srozumitelně v kratších větách. Po dalším setkání však z paní B opadla nervozita, což se pozitivně projevilo i na jejích odpovědích. Možná to také bylo tím, že jsem si zvykla na její osobitý styl vyjadřování. Při každé další schůzce jsem měla pocit, že se jazyk paní B trochu zlepšuje.

Špatná znalost českého jazyka se zpočátku pobytu v České republice projevila výrazně zúženou nabídkou odpovídajícího pracovního uplatnění paní B. Práce, kterou měla šanci získat byla často podřadná a velmi špatně placená.

V průběhu schůzek jsem paní B také nabízela možnost navštěvovat kurzy českého jazyka. Ovšem má snaha nebyla kvitována. Paní B vždy odvětila, že „uvidí“, že má prý moc práce.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.1:

V současné době se její projev trochu dle mého názoru zlepšil. Myslím, že by se ale ještě dalo něco určitě vylepšit. Vyjadřuje se jistěji než před rokem a půl, ale stále mluví silným přízvukem. Nicméně, pro vyřízení administrativních záležitostí na úřadech jsou její jazykové schopnosti zcela dostačující. Košatý projev plný zajímavých

přívlastků stejně nikdo po 6 letech nemůže očekávat. Po celkovém zhodnocení paní B a jejích jazykových dovedností ji lze zařadit do třetího stupně škály č.1.

Zaměstnání:

Původní profese paní B je prodavačka. Na Ukrajině si pronajala na tržnici stánek a prodávala, dle vlastních slov, všechno možné . Kvůli obchodu také často cestovala. Levnější zboží nakupovala v Rumunsku a Polsku a vozila ho zpět na Ukrajinu. Dražší zboží naopak vozila do Rumunska a Polska, kde za něj utržila více peněz. Práce trhovkyně nebyla jednoduchá. Některé výpravy za zbožím byly často nebezpečné, obzvlášť, když cestovala sama, protože neměla prý jinou možnost. Na Ukrajině se nežilo (a stále nežije) zrovna jednoduše a pokud neměl člověk vyšší vzdělání bylo velmi obtížné najít práci.

V začátcích svého pobytu v České republice měla značnou smůlu při hledání zaměstnání. Nejprve našla práci u firmy, která vyráběla parkety, kde pracovala na pile za 40 korun na hodinu. Finanční ohodnocení ani v nejmenším neodpovídalo tak náročné a bez pochyby nebezpečné práci. Paní B vydržela u této firmy pracovat 10 měsíců. Navíc majitel firmy dosud paní B dluží tři měsíční platy.

Při naší první společné schůzce mi nejprve paní B nechtěla prozradit kde pracuje. Z jejího chování a gestikulace jsem vycítila, že je to pro paní B citlivé téma a nechce přede mnou o svém zaměstnání mluvit. Během dalších schůzek se již zmínila, že pracuje v jedné úklidové firmě. Později jsem pochopila, že práce v úklidové firmě nebyla asi úplně legální a paní B se tedy o ní celkem logicky bála mluvit .

Vyhodnocení dle stanovené škály č.2:

V současné době pracuje stále v dané úklidové firmě jen s malým rozdílem, že má již od května podepsanou řádnou pracovní smlouvu. Práce jí jinak celkem baví,

vychází dobře i s majitelkou firmy i s ostatními kolegyněmi. Po celkovém vyhodnocení paní B a jejích pracovních možností ji lze zařadit do třetího stupně škály č.2.

Sociální sít' a trávení volného času:

Paní B žije ve společné domácnosti se svým přítelem a dcerou. Již při prvním rozhovoru si posteskla, že nemá volného času nazbyt, protože se musí výrazně podílet na rodinném příjmu. Když má výjimečně trochu více volno, zajde si s přítelem do oblíbené restaurace. Občas také přijdou na návštěvu jeho známí. Nejraději však tráví volný čas doma s rodinnou a stará se o bezproblémový chod domácnosti. Ráda vaří a nevadí jí ani ostatní domácí práce.

Vyhodnocení dle stanovené škály č.3:

Paní B má pouze jednu kamarádku a to ruské národnosti. Moc často se ale podle svých slov s paní B nevidají. Do kina, nebo divadla také nechodí, raději doma sleduje televizní seriály, kterých v dnešní době běží nepřehledné množství. Mrzí ji, že si není schopná najít čas, aby si sedla na pohovku s kvalitní knihou. Četba zlepšuje jazykovou obratnost a rozšiřuje slovní zásobu, čehož si je dobře vědoma, ale nedokáže si sama sobě odepřít televizní vysílání. Po celkovém zhodnocení paní B a její snahy o navazování kontaktů bych ji zařadila do čtvrtého stupně škály č.3.

Osobní historie:

Myšlenkou uprchnout z Ukrajiny se za zaobírala již delší dobu, ale bála se odejít. Její otec byl politický vězeň a několik let žila ve strachu kvůli výhrůžkám vůči její osobě a jejímu manželovi.

Na Ukrajině nebyla spokojená. Nemohla cestovat, nepatřila mezi „vyvolené“. Vadila jí také všudypřítomná cenzura. Lidé podle jejích slov žijí stále ve velmi špatné informovanosti. Západní Evropa je lidem prezentována jako „divoký západ“.

Před 6 lety se konečně odhodlala dostat do České republiky. Vycestovala z Ukrajiny na turistické vízum za účelem zprostředkování práce pro několik ukrajinských dělníků. Po pár dnech strávených na našem území, se rozhodla, že tady přece jen zůstane a domů se již nevrátí. Začala si „načerno“ přivydělávat mytím nádobí v jedné restauraci. Byla ale přistižena, musela opustit naši republiku a vrátit se zpět na Ukrajinu. Paní B se však místo návratu vydala rovnou do uprchlického tábora ve Frýdku Místku a požádala o azyl.

Doba a způsob strávení azylové procedury:

V táboře pro uprchlíky ve Frýdku Místku strávila paní B 9 dní. Poté odjela do dalšího tábora v Kostelci nad Orlicí. Na pobyt v táborech nevzpomíná ráda. Občas se dostala do konfliktu s ženami z Gruzie, které se chovaly prý povýšeně a velmi arogantně k ostatním obyvatelkám tábora. Někdy dokonce vyhrožovaly fyzickým násilím při sebemenším projevu nesouhlasu, či náznaku odporu.

Z tábora v Kostelci odešla do Českých Budějovic odkud poté začala dojíždět do integračního azylového střediska v Zastávce u Brna. Cestování je nepřinášelo nijak závažné problémy – až na jednu brněnskou zaměstnankyni českých drah, která ji zcela evidentně diskriminovala oproti jiným zákazníkům. Jeden příklad za všechny: i když široko daleko nebyl žádný jiný zákazník, paní B zcela ignorovala a nechtěla ji obsloužit, což mělo za následek, že paní B ujel vlak zpět do Českých Budějovic, který potřebovala stihnout. Bohužel, tato situace se opakovala vícekrát. Česká povaha se občas opravdu nezapře.

Shrnutí:

Paní B je velmi složitá osobnost. Veliké úsilí mě stálo získat si u paní B alespoň trochu důvěry. Tuto nedůvěru k lidem pravděpodobně způsobily špatné zážitky a

zkušenosti z Ukrajiny. Celý život nikomu kromě rodiny nedůvěřovala. Ze začátku se proto ke mně paní B chovala trochu odměřeně. Také jsem měla pocit, že se vyhýbala odpovědím na konkrétní otázky. Patrně se bála, že bych mohla informace použít proti ní i když jsem jí ubezpečovala, že se tomu tak rozhodně nestane. Myslím si ale, že po půl roce jsme k sobě přece jen našli cestu a paní B byla již na našich schůzkách přátelštější. Za největší úspěch při práci s paní B považuji právě získání její důvěry.

Při našem prvním setkání jsem jí nabídla pomoc při vyřizování různých věcí na úřadech. Tu však odmítla. Potřebné dokumenty jí pomáhaly vyřizovat pracovnice poradny pro uprchlíky a migranty, kterým věřila a spolupracovala s nimi již dlouho před naším prvním setkáním. Na začátku ledna však došlo k personálním změnám v poradně a obě pracovnice odešly na jiná místa. Domluvila jsem se tedy s paní B, že když bude potřebovat pomoc v otázkách týkajících se jejích práv, ochotně s ní zajdu do pojízdné poradny pro uprchlíky. S pracovnicí této pojízdné poradny jsem domluvená, že v případě potřeby se dohodneme na nejbližším termínu, kdy bude poradna v Českých Budějovicích a společně s paní B přijdeme.

Doporučení

Již jednou, jak jsem vedla dříve, jsem navrhla paní B navštěvovat kurzy českého jazyka. Zlepšení jazykových schopností by mělo za následek zajímavější pozici na trhu práce. Práci sice paní B má, ale fyzicky náročnou a podprůměrně finančně ohodnocenou. Navíc by se při kurzech Češtiny setkala s dalšími lidmi, což by mohlo paní B pomoci i ve zkvalitnění jejího společenského života.

5. Diskuse

Při zkoumání míry integrace klientů jsem musela posuzovat každou složku integrace zvlášť a to dle vytvořených hodnotících škál.

Zaměřila jsem se na:

- jazykové dovednosti,
- na zaměstnání (vzdělání),
- na trávení volného času a sociální síť klienta.

Tyto složky se podle koncepce pro cizince pro rok 2005 a její další rozvoj velmi podílejí na utváření celkového procesu integrace. Za zmínku stojí i další aspekty ovlivňující proces integrace. Těmi jsou osobní historie jedince (osobní historií myslím předchozí život cizince v rodné zemi, jeho zážitky a zkušenosti, které ovlivnily rozhodnutí odejít ze země, nebo se významně podílejí na procesu integrace na území ČR), osobní motivace a očekávání, znalost zdejšího prostředí, sociální situace, rodina jedince, doba a způsob strávení azylové procedury.

Hned po prvním rozhovoru s každým klientem jsem si uvědomila, že každý je naprosto rozdílný a ke každému jsem si hledala jinou cestu. Stál přede mnou velký úkol, a to získat důvěru klientů. Což bylo asi pro zjištění skutečné míry jejich integrace klíčovým momentem celého výzkumu.

Nejdéle trvalo získat důvěru paní B. Vzhledem k jejím zážitkům si zachovávala i po 6 letech pobytu v ČR velký odstup. Měla jsem ze začátku pocit, že si za každou cenu chce udržet „masku“ tvrdé a silné ženy. Jakoby si na každé další schůzce začala postupně odhalovat opravdovou tvář. Tento fakt jsem diskutovala s odbornou literaturou. Např.: Jak uvádí Průcha (2003): imigranti si chtějí udržet i svou vlastní kulturu, zároveň z nově vzniklou dle nové země (41).

Jako vodítko pro získávání potřebných informací týkajících se integrace jsem používala vybrané „nové metody integrace“. Jako stěžejní pro můj výzkum jsem zvolila metodu koučování.

Jak uvádí Logger (2006), jde v této metodě o doprovázení někoho na jeho cestě z výchozího bodu k cíli co nejlepším a přiměřeným způsobem. I já jsem se tedy snažila posilovat aktivně klienty zvyšováním sebedůvěry, aktivním nasloucháním a společným hledáním vhodného způsobu řešení konkrétní situace. Podporovala jsem je na jejich cestě řešení problémů v zaměstnání, ve volnočasových aktivitách a zlepšování jazykových schopností.

Tuto metodu jsem se snažila přizpůsobit konkrétnímu klientovi, ale zároveň se držet hlavních bodů metody. Metoda je popsána velice komplexně a snaží se obsáhnout více možných způsobů a ukázek, jak proces koučování řídit (<http://www.integration-and-citizenship.org>). V průběhu zhruba dvou schůzek jsem si u každého klienta vytipovala cíl, který by podle mého mínění mohl mít největší podíl na zlepšení integrace.

U paní B jsem se snažila o zlepšení českého jazyka. Jak se uvádí v koncepci pro integraci cizinců a její další rozvoj (2005), je znalost oficiálního jazyka přijímající země klíčem k úspěšné integraci a nástrojem k dalším dovednostem. Nabídla jsem jí tedy, možnost navštěvovat kurzy českého jazyka pro cizince v rámci multikulturního centra, které kurzy za velmi symbolickou cenu pořádá. Domluvili jsme se s paní B, že o nabídce navštěvovat kurzy bude do příští schůzky přemýšlet a na dalším setkání to spolu probereme. Bohužel na další schůzku bez omluvy nepřišla. Domluvila jsem si snít tedy schůzku další, na které se vmlouvala, že byla nemocná. Poté mi sdělila, že kurzy českého jazyka navštěvovat nebude, „nemá na to prý čas“. Paní B se asi zalekla, že „nesplnila“ domácí úkol, když nepřemýšlela o tom, co by jí zlepšení jazykových schopností přineslo a raději na schůzku nepřišla. To mě vůbec nenapadlo, že by mohla zareagovat tímto způsobem. Proto jsem jí na další schůzce vysvětlila, že jí nechci

k ničemu nutit, aby neměla pocit, že něco „musí“ dělat. Nechali jsme proto možnost navštěvovat výuku jazyka otevřenou.

Dalším naším cílem s paní B bylo vyřešení jejího statutu. Paní B zažádala v roce 2001 o azyl. Podle správní řízení se nejdéle do 5 let měli úředníci k žádosti vyjádřit. V srpnu loňského roku uplynula již doba 5 let. Ale paní B nedostala do konce roku 2006 žádné vyjádření. Proto se rozhodla podat k nejvyššímu správnímu soudu v Brně kasační stížnost s žádostí o trvalý pobyt (na který by měla po době nepřetržitého pobytu 5 let na území České republiky nárok). V této souvislosti jsem proto kontaktovala spoluautorku programu „Mobilní služby pro imigranty“ Lucii Machalovou. Popsala jsem jí případ paní B a domluvila si s ní schůzku k dořešení tohoto problému. Než však ke schůzce došlo, dostala paní B kladné vyjádření o tom, že jí byl udělen trvalý pobyt.

Právě výpověď paní B mě zavedla k zamyšlení nad otázkou: „Kdy se má začít s integrací cizince do společnosti“? Právě paní B se konkrétně nikdo v začátcích pobytu na území České republiky nikdo nevěnoval. A výsledek po 6 letech pobytu je takový, že nikomu moc nedůvěřuje a je uzavřená do sebe. Když jsem se jí po 4 letech začala věnovat bylo už asi moc pozdě.

S další klientkou paní V jsme se společně snažily vyřešit její začlenění do kolektivu v klubu důchodců. I přesto, že paní V mluví výborně česky a je společenská, stále nemohla „zapadnout“ mezi „české důchodce“. I přes to, že patřila k lidem, kteří mluví výborně česky, měla problém zapojit se aktivněji do kolektivu ostatních členů klubu důchodců. Přitom podle koncepce pro cizince (2005) splňovala jednu z hlavních podmínek integrace a tím je znalost českého jazyka.

Během 2 schůzek jsme dospěli společně k jádru celého problému. Paní V totiž stále žila svou minulostí. Ráda cestovala a zajímala se o historii. V klubu se často snažila vést rozhovor na tato témata, bohužel bez velké odezvy. Cítila se proto velice osamělá. Ostatní členové prý nejraději mluvili o vaření a o pletení. Proto jsem paní

V poradila, aby také přispěla do diskuze nějakým zajímavým ukrajinským receptem. Na další schůzku přišla paní V již veselejší a s nadšením mi líčila, jak si začala s ostatními členkami vyměňovat recepty. Také prý občas přinesla ostatním ochutnat tradiční ukrajinský moučník a sklídila u ostatních veliký úspěch. Tajemství úspěchu spočívalo v tomto případě v nalezení společného tématu vaření.

U pana A jsem nenašla téměř žádný problém bránící integraci. Pan A dle mého mínění představuje integrovaného člověka ve všech oblastech integrace, které jsem v rámci svého výzkumu sledovala (jazykové dovednosti, sociální síť a zaměstnání). Na jedné schůzce pan A ale projevil přání začít studovat vysokou školu. Je na svůj věk (25 let) hodně zodpovědný a cílevědomý. Je si dobře vědom možnosti lepšího uplatnění na trhu práce, které mu vysokoškolské vzdělání umožní. Studium mu nebude činit potíží, střední školu vystudoval bez výraznějších problémů. Nabídla jsem mu tedy pomoc s přípravou na přijímací zkoušky z angličtiny a matematiky.

Schůzky probíhaly většinou v poklidném a přátelském duchu. Občas se vyskytly jen drobné nesrovnalosti s paní B. Její případ je nejsložitější ze všech. Její nedůvěra k lidem může pramenit z posttraumatické reakce. Jak uvádí Hála (2005), posttraumatická stresová reakce vzniká u disponovaných osob jako opožděná odezva či reakce na extrémně intenzivní otřesnou stresovou událost (např. povodeň, havárii, smrt blízké osoby), projevuje se např. znovuprožíváním stresového zážitku, sklonem k panickým, úlekovým či agresivním reakcím, otupělou afektivitou, sociálním odcizením a poruchami spánku.

Přece jen si ve svém životě prošla paní B řadou citlivých a smutných osobních zkušeností, které v ní zanechaly určitou skepsi a nedůvěru k lidem. Především smrt manžela zanechala u paní B veliký šrám na duši. I když se snaží tuto událost maskovat, je uvnitř velice zraněná a bojí se navazovat kontakty s jinými lidmi.

Po celkovém zhodnocení a zkušeností z dlouhodobého výzkumu si uvědomuji jaké je štěstí když člověk zná svou vlastní národnost a žije již od dětství ve vlastním kulturním prostředí. Viz Průcha (2003).

6. Závěr

Diplomová práce byla zaměřena na zjišťování míry integrace u cizinců v rámci kvalitativního výzkumu. Cílem diplomové práce bylo zmapování míry integrace klientů, tedy imigrantů a azylant v českobudějovickém regionu ve spolupráci s Poradnou pro uprchlíky a migranty při diecézní charitě v Českých Budějovicích.

Při výzkumu jsem vystupovala jako „kouč“, který klientům pomáhal při začleňování se do kolektivu, zlepšování jazykových dovedností, navazování kontaktů prostřednictvím praktického používání nové metody integrace „koučování“. Ke každému respondentovi jsem přistupovala individuálně na základě volené metody koučování. Ale i tak jsem respondentům vytvořila konkrétní formu metody tzv. „ušila na míru“.

Během 16 měsíců jsem zkoumala míru integrace 3 klientů Poradny pro uprchlíky a migranty. Míra integrace každého z nich je na jiné úrovni. Každý z klientů také začínal na „jiné startovní čáře“. Ve vlastním výzkumu se především ukázalo, že i klient, který mluvil výborně česky a snažil se o aktivní navazování kontaktů tak přesto měl velké problémy se začleněním do kolektivu svých vrstevníků. Tento fakt způsobil, že se cítil klient (respondent) osamělý a velice negativně to ovlivnilo jeho psychický a následně pak fyzický stav.

Domnívám se, že nové metody pro integraci jsou průlomové v oblasti správné integrace cizinců do společnosti.

Když jsem poprvé navštívila Poradnu pro uprchlíky a migranty a zmínila se o nových metodách, pracovnice projevily nadšení nad tím, že jim půjčím své CD s metodami. Paradoxní na této situaci bylo, že studentka ZSF JCU, která přichází do organizace jako výzkumník, přináší nové metody, které by měly být v současné době na prvním místě v metodické práci s cizinci a imigranty.

Ráda bych chtěla tímto upozornit, že by bylo dobré tyto materiály více propagovat a nabízet organizacím, které se zabývají touto problematikou.

Myslím, že konkrétně metoda koučování může být velkým přínosem i pro oblast dobrovolnictví v práci s uprchlíky a imigranty. Takový dobrovolník musí samozřejmě projít základním výcvikem a seznámit se s legislativou v oblasti migrace. Dále pak záleží na osobnosti dobrovolníka, na důvtipu, empatii, flexibilitě a chuti učit se něčemu novému a hlavně schopnosti vypořádat se s měnícími se podmínkami a skutečnostmi, které se mohou v rámci koučování objevit. A dobrovolník se s koučem mohou vzájemně doplňovat a učit se od sebe navzájem.

Což by znamenalo přínos pro obě strany jak organizaci tak klienta.. Navíc dalším významným faktorem je ekonomický přínos. Náklady na zaškolení dobrovolníka budou jediným významnějším nákladem v celém procesu koučování.

Vlastní práce podává přední informace z procesu začleňování imigrantů. Výsledky mé diplomové práce by mohli ocenit odborní pracovníci, kteří se zabývají se integrací, nebo migrací cizinců a stejně tak i neziskové organizace, nebo právě studenti, kteří by měli zájem o zajímavou aktivitu v rámci dobrovolnictví.

7. Seznam použité literatury

1. **BOLDIŠ, P.** *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů* [online]. Verze 3.0 (2004). 1999 – 2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. URL: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
2. **ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.** *Azylové řízení a azylynti. Popis aktuálního vývoje* [online]. June 2006 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_rizeni_azylov-popis_aktualniho_vyvoje
3. **ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.** *Azylové řízení a azylynti. Počet žadatelů o azyl* [online]. June 2006 [cit.2007-07-08]. Dostupné z: [:http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azylov](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_rizeni_azylov)
4. **ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.** *Nabývání státního občanství ČR. Státní občanství ČR nabytá během roku 2006* [online]. June 2006 [cit.2007-07-08]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nabyvani_obcanstvi
5. **ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD.** *Počet cizinců v ČR. Vývoj počtu cizinců s trvalým pobytem* [online]. June 2006 [cit.2007-07-08]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu
6. **Diecézní charita České Budějovice.** *Poradna pro uprchlíky a migranty* [online]. 2007, [cit. 2007 – 06-25]. Dostupné z : <http://www.charitacb.cz/index.php>
7. **DISMAN, M.** *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.* 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
8. **DRBOHLAV, D.** *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb a pobyt (Alenky v kraji divů).* In *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století.* 1. vyd. Praha: Portál, 2001. s. 11-35
ISBN 80-7178-648-9.
9. **DVOŘÁKOVÁ, J.,** *Metody sociální práce s dětmi uprchlíků a imigrantů nejen ve vztahu k zachování jejich identity.* In *IDENTITA ve vztahu k národnostním*

- menšinám, 10.-11. listopadu 2005, Komise Rady hlavního města Prahy pro oblast národních menšin, 2005. 561-564 str. ISBN 80-903727-0-8.
10. **DVOŘÁKOVÁ, J.**, *Metody sociální práce s imigranty a uprchlíky*. In Migrace – tolerance- integrace II. Kultivace společnosti prostřednictvím vzdělávání a problémy integrace v současné společnosti. 1. vyd. Opava: Slezské zemské muzeum, 2005. ISBN 80-86224-51-1.
 11. **DVOŘÁKOVÁ, J.**, *Interkulturní empatie v sociální práci*. In Aliance 2006. Webová konference ZSF JU. 1. vyd. České Budějovice, 2006. ISBN 978-80-7040-962-6.
 12. **FAY, B.**, *Současná filosofie sociálních věd* 1.vyd. , Praha: Slon, 2002. 324 str. ISBN 80-86429-10-5.
 13. **FOREJTOVÁ, M.**, *Mezinárodněprávní ochrana menšin* 1. vyd., Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002. 153 str. ISBN 80-7082-843-9.
 14. **FRIŠTENKÁ, H., DLUHOŠOVÁ, H.**, *Právní průvodce pro cizince žijící v ČR*, Praha: Slovo 21, 2004. 75 str.
 15. **Integrations of immigrants and refugees: Towards citizenship in a democratic society**. Project Leonardo da Vinci. Groningen, 2005. NL/03/B/F/PP/157313 Available on: <http://www.integration-and-citizenship.org>.
 16. **Integratins & Citizenschip**, *Integration of immigrants and refugees; towards citizenship in a democratic society*. CD-ROM, Project Leonardo da Vinci. Groningen, 2005.
 17. **International Organizations for Migration**, *Migrations Trends in Selected EU Applicant Countries*, IOM, 2004. 136 str. ISBN 92-9068-182-9.
 18. **Kraje a integrace cizinců**. [online]. 2007, [cit. 2007 – 06-25] dostupné z : <http://www.cizinci.cz/clanek.php18>
 19. **JELLOUN, T.**, *Tati, co je to rasismus* 1. vyd., Praha: Dauphin, 2000. 67 str. ISBN 80-7272-049-X.
 20. **JOHNSON, E.**, *Jak se vyhnout AIDS* 1. vyd., Praha: Lunarion, 1997. 208 str. ISBN 80-901031-9-7.

21. **KAMÍN, T., MACHALOVÁ, T.**, *Kritika rasy a rasismu* 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 2003. 173 str. ISBN 80-210-3275-8.
22. **Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj.** [ref. 2007-08-08]. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/články/324/KIC_aktualizovaná.pdf
23. **KOPECKÝ, Josef.** *Počet cizinců v ČR roste, vláda chce hlavně odborníky.* Idnes [online]. červen 2007 [cit. 2007-07-19]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pocet-cizincu-v-cr-roste-vlada-chce-hlavne-odborniky-fyn-/domaci.asp>
24. **MATOUŠEK, O.** *Metody a řízení sociální práce.* 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
25. **MEZIHORÁK, F.**, *Evropanství a integrace* 1. vyd., Olomouc, 2001. 127 str. ISBN 80-7182-118-7 .
26. **Migrace.** *Migrace a základní pojmy* [online]. 2006, [cit. 2007 – 06-25] dostupné z : <http://www.migrace.com/cs/o-nas/co-je-migrace.html>
27. **Migrace.** *Působení na veřejnost. Centrum pro otázky migrace* [online]. June 2005 [cit. 2007-06-15]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/cs/dalsi-aktivity/pusobeni-na-verejnost.html>.
28. **MINISTERSTVO VNITRA.** *Odbor azylové a migrační politiky* [online]. June 2005 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace.html>.
29. **MINISTERSTVO VNITRA.** *Odbor azylové a migrační politiky. Azylové řízení v České republice* [online]. June 2005 [cit. 2007-06-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/azyl.html>
30. **MINISTERSTVO VNITRA,** *Odbor azylové a migrační politiky. Imigrace* [online]. June 2005 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/migrace.html>
31. **MINISTERSTVO VNITRA,** *Terminologický slovník* [online]. June 2005 [cit. 2007-06-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/slovník.html>
32. **MISTERSTVO VNITRA.** *Azyl a migrace. Integrace cizinců* [online]. June 2005

- [cit. 2007-07-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2.html>
- 33. MINISTERSTVO VNITRA.** *Odbor azylové a migrační politiky. Cizinci* [online]. June 2005 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/rady/cizinci/dotazy.html>
- 34. MINISTERSTVO VNITRA.** *Odbor azylove a migracni politiky. Správa uprchlických zařízení* [online]. June 2005 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/ministerstvo/suz.html>
- 35. Multikulturní centrum Praha,** *Knihovna jako brána k integraci cizinců v EU* 1. vyd., Praha: Multikulturní centrum, 2006. 172 str. ISBN 80-239-7826-8.
- 36. MÜLLER, K.,** *Češi a občanská společnost* 2. vyd., Praha: TRITON , 2003. 270 str. ISBN 80-7254-387-3.
- 37. Poradna pro integraci.** *Projednávání návrhu zákona o pobytu cizinců a zákona o azylu v druhém čtení* [online]. 2007, [cit. 2007 – 07-25] dostupné z : <http://www.p-p-i.cz>
- 38. Portál veřejné správy české republiky.** *Novinky z veřejné správy.* [online]. June 2007 [cit. 2007-07-08]. Dostupné z <http://portal.gov.cz/wps/portal>
- 39. Pilotní projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních spolupracovníků** [online]. 2006, [cit. 2007 – 06-25] dostupné z : <http://www.imigracecz.org>
- 40. Porche Světlana,** Diecézní charita, Poradna pro uprchlíky a migranty. *Závěrečná zpráva za rok 2004,* České Budějovice, 2005, 7 str.
- 41. PRŮCHA, J.,** *Multikulturní výchova* 1. vyd., Praha:,ISV Nakladatelství, 2001. 150str. ISBN 80-85866-72-2.
- 42. Rada Evropy,** *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin,* Vydavatelství Rady Evropy, 2000. 115 str. ISBN 92-871-4345-5.
- 43. Slovník pojmů** [online]. 2007, [cit. 2007 – 06-25] dostupné z : <http://www.cizinci.cz/clanek.php>
- 44. Soukup, V.,** *Přehled antropologických teorií kultury* 1. vyd., Praha: Portál, 2000. 232 str. ISBN 80-7178-328-5.

- 45. ŠIŠKOVÁ, T.**, *Výchova k toleranci a proti rasismu* 1. vyd., Praha: Portál, 1998. 208 str. ISBN 80-7178-285.
- 46. UNHCR**, *Seminář azylové řízení v České republice* 1. vyd., Praha: Východočeská tiskárna, 2004. 75 str.
- 47. zákon č. 326/1999 Sb.**, *o pobytu cizinců na území České republiky*, v platném znění.
- 48. zákon č. 221/2003 Sb.**, *o dočasné ochraně cizinců*, v platném znění.
- 49. zákon č. 325/1999 Sb.**, *o azylu*, v platném znění.
- 50. zákon č. 40/1993 Sb.**, *o nabytí a pozbytí státního občanství ČR*, v platném znění.

8. Klíčová slova

Azylant

Imigrant

Integrace

Koučování

Migrace

Poradna pro uprchlíky a migranty

